

Pantevtonizem in panslavizem.

Mnogo, še vedno mnogo se razgovarjajo o značaju slovesnosti nemške pevske zveze, ki se je vršila meseca avgusta t. l. na Dunaju. Mnogotere izjave na tem velikem shodu, katerega so se udeležila nemška pevska društva iz raznih zemelj, političkih celot in celo kontinentov, so v obče poučne za politike, državnike, sosebo pa za Slovane. Dunajski župan, ki je govoril večkrat, je imel nagovore, ki so celó z didaktičnega stališča za Slovane zanimivi. Ko se je izvrševal pevski program, je on, naglašivši, da so došli pevci v starodavno nemško mesto iz vseh krajev Nemčije, iz vseh avstrijskih pokrajin in celó iz tujih dežel, na tisoče zbrano občinstvo nagovoril takó-le:

„Plemenska skupnost je naravno (pritrjenje) dejstvo, ki se ne da tajiti, niti ne odstraniti. (Bravo, Bravo!) To je takó resnično, kakor je resnično, da otroci in otroci otrok in pravnukov pripadajo jedni rodbini. (Živahno pritrjevanje in ploskanje z rokami). Rodbina raste, se razširja sinovi, hčere postajajo samostalni, napravljajo si lastno domovje; s tem domovjem prejemljejo dolžnosti proti samim sebi, proti sodržavljanom, proti deželi, v kateri živé, in Nemci spolnjujejo z nemško zvestobo in natančno to dolžnost. Ali pa ti, kateri živé v drugih deželah, zaradi tega niso vendar naši sorodniki? (Živahno pritrjevanje.) Ali niso oni naši bratje? (Prav dobro!) Naše sestre? (Živahno odobravanje.) Plemenske skupnosti (Stammesangehörigkeit) ne loči ne čas, ne kraj. (Viharno odobravanje.) V tem smislu so Nemci Avstrije zvezani z Nemci Nemčije, katere obseza cela velika Nemčija (Bravo! Bravo!), in oni z nami! (Živahno odobravanje in rokoplusk.) Interes, ki ga imamo drug z drugim, je interes krvne sorodnosti. Zato smo mi Nemci v Avstriji veleradostni, da obstaja velika, mogočna Nemčija kot trdnjava proti sovražnikom; zato se veselé Nemci v velikem cesarstvu moči in mnogoterega delovanja nemškega življa v Avstriji; zato so od srca veseli, ako jim pravimo, da branimo in varujemo našo posest (Besitzstand). (Odobra-

vanje.) Kar se pa dostaje Dunajčana, velja o njem še beseda, katero je pel pred več nego dvajsetimi leti domači pesnik Anastazij Grün: „Nemška je njegova kri, nemško je njegovo srce in nemško je njegovo mišljenje in počenjanje, nemški smo še in hočemo tudi nemški ostati.“ (Živahno odobravanje.) Takó veliki narodni prazniki, kakoršen je ta, ki ga praznujemo tukaj, so velikega pomena v življenju narodov; krepijo misel skupnosti v zgorej rečenem zmislu in utrjujejo narodno zavest v obče“¹⁾

Vsebina takih izjav, ako pripomnimo, da na Dunaju je dobra četrtina tudi slovanskega življa, sloni na dejstvih, je torej resnična in neoporečna. Dunajski župan ni podal tukaj nobene nove teorije, in, kolikor se ni dotikal politike, velja ta teorija tudi pri drugih narodih. Nihče se ni spodtikal nad takim poukom; nič ni bilo slišati, da bi bil kak vladni poverjenik pripomnil kaj k taki teoriji, oziroma k pouku, ki ga je podal govornik prisotnemu mnogobrojnemu nemškemu občinstvu. Tudi ni možno s kulturnega stališča oporekati takim mislim, in poudarjanje kulturne skupnosti je še celó posebe dovoljeno v avstrijski ustavi.

Plemenska skupnost ostane taka, tudi ko bi jo tajili ali pa zabranjevali poudarjati jo, in avstrijska ustava je bila jako modra, da je še posebe dovolila v raznih fundamentalnih členih ne samo naglašati jo, ampak tudi zagotoviti, da se smejo primerna sredstva rabiti v okrepitve te plemenske skupnosti raznih narodov. Dunajski župan je omenil, ker je bila ravno prilika zato, jedno tako sredstvo, in to je petje in sosebo prazniki, katere prirejajo pevska društva jedne in iste plemenske skupnosti ali posamični narodi. Petje oživlja in utrjuje narodno zavest v obče, je pravilno naglašal Dunajski župan.

¹⁾ Primerjaj izvorni tekst v „N. F. P.“ od 17. avgusta t. l. str. 6.

Taka kulturna sredstva poudarjajo in rabijo ali vsaj hočejo rabiti tudi drugi narodi, in avstrijski Slovani se naravnost sklicujejo na ustavno svobodo, kedar hočejo njih pevci, njih pevska društva shajati se ter analogno, kakor sedaj Nemci, hrepeneti, da bi se oživljala njih narodna zavest s takimi kulturnimi sredstvi.

S stališča teorije in s stališča podeljene ustavne svobode bi se smeli tudi Rumunci, Slovani in drugi narodi shajati, pa pospeševati plemensko skupnost s kulturnimi pomočki, kakoršni so tudi v petju in v izvršbi pevskih praznikov in programov. Kakor je dovoljeno Nemcem, smeli bi tudi Slovani prirediti take shode, na katere bi se sešli slovanski pevci iz raznih krajev. Ali Nemci radi pozabljajo, da to, kar ugaja njim, je koristno in dovoljeno po ustavi tudi Slovanom.

Kak slovanski govornik bi imel jednako pravo, kakor župan Dunajski, povedati jednak ali isti pouk zbranemu pevskemu občinstvu na praznik slovanskih pevskih društev. Tak govornik bi utegnil popolnoma prepisati govor Dunajskega župana, postaviti tam, kjer je beseda „Nemec“ in „nemški“, besedo „Slovan“ in „slovanski“, ter si potem zapomniti govor, da bi ga govoril ali zaradi natančnosti prečital na dotičnem analognem shodu. Ker je varovati c. kr. gosposki svobodo zakonov za vse narode jednako, bi od te strani ne bilo nikake zavire, in ko bi bila, skliceval bi se dotični govornik na župana Dunajskega, ki je govoril isto vsebino in rabil iste besede v nemškem jeziku za nemško občinstvo. No, kakor rečeno, ker velja jednako pravo za vse narode, bi se tak slučaj niti ne pripetil.

Vse drugače pa je z nemškimi strankami, katere zlasti po nemško-liberalnih listih uporabljajo drugo mero, drug vatel za slovanske narode. Njim, kedar hočejo poudarjati skupna kulturna sredstva in plemensko skupnost, podtikajo takoj slabe ali celo veleizdajske namene. Nemško-liberalni listi navdušujejo nemško občinstvo za skupne shode pevcev, strelcev, telovadcev itd.; analognega navduševanja Slovanov od slovanskih časnikov ti listi ne dovoljujejo. Že samo pri namerah začnejo hujskati c. kr. gosposko in nemško prebivalstvo, da bi se zabranile že v kaleh take namere. Dunajski župan je z veseljem pozdravljal nemške pevce iz Nemčije in drugih oddaljenih dežel, ker spadajo k plemenski skupnosti; Slovani, ki so tudi jedna plemenska skupnost, pa se črniijo kot izdajniki, kedar namerjajo jednake shode. Nemci pripadajo raznim deželam, državam, narečjem in razrečjem, a se priznavajo vendar k jedni in isti plemenski skupnosti, Slovani spadajo tudi v razne dežele, razne države, kakor se podobno z Nemci razlikujejo po narečjih in razrečjih. Analogija je tu in tam, in vendar prezirajo nemško-liberalne in nemško-nacijonalne novine to analogijo in celo svobodo, ki je po ustavi jednaka za Slovane, kakor za Nemce.

Avstrijski Slovani se učé od Nemcev in iz lastnega premišljevanja, kje in kakih kulturnih sredstev je iskati za oživljenje in utrjenje plemenske skupnosti. Nemci avstrijski so n. pr. pričeli prvi snovati doma šolska društva; Slovani so jih posnemali. Do tu so Nemci še molčali. Avstrijski Nemci so govorčili in pisarili po krivici o krivici, ki bi se jim godila v narodnem pogledu. Takoj so jim verovali zunanji Nemci in zasnovali so v Berlinu „nemško obče šolsko društvo“, katero pošilja znatne vsote nemškemu šolskemu društvu v Avstriji. Ko so se avstrijski Slovani izrazili jako pohlevno o jednaki potrebi, začeli so jih takoj nemško-liberalni in celo nemško-nacijonalni listi sumničiti, češ, da prijemljejo od zunanjih Slovanov rublje za svoja šolska društva; da nemško-nacijonalni poslanec, ki najglasneje poudarja nemško plemensko skupnost, je celo s tovariši v državnem zboru ovajal Slovane zastran namišljenih rubljev. Takrat je dr. Rieger to laž zavrnil in pristavil, da Slovani avstrijski bi imeli jednako pravo sprejemati denarno pomoč za svoje šolske potrebe, kakor jo dobivajo avstrijski Nemci, a je obžaloval, da Slovanom ne dohaja analogna podpora. Torej tu celo cvet nemško-nacijonalne inteligencije prisvaja jedino sebi pravo in svobodo, utrjevati in braniti plemensko skupnost.

Ako prihaja v južno-slovanske pokrajine namreč v Bolgarijo, Srbijo, Črno Goro denarna pomoč za cerkvene potrebe, za polajšanje nasledkov hudih let, kakoršno je bilo lansko v Črni Gori in v Galiciji, zaznamujejo nemško-liberalne in nacijonalne novine take podpore vselej nekako takó, kakor da bi bilo to kaj nedovoljnega, izdajskega, in vidi se jim, da bi ovajale stvar, ko bi hoteli zunanji Slovani pritekati na pomoč avstrijskim Slovanom. V tem pogledu imajo te nemške stranke dobre učence na avstrijskih Poljaki, ki bi rajši videli gališke Ruse trpeti zastran gladu, kakor se je godilo lani, nego pa da bi si lajšali glad z zunanjo bratovsko pomočjo.

Avstrijski Slovani se spominjajo in spoznavajo, da cirilometodijski obred s staroslovanskim jezikom je izvrstno kulturno sredstvo, kakor se je pokazalo v prošlosti, in kakor varuje še dandanes nekatere slovaške narodiče, katerim je pretila in v drugih oblikah še preti nevarnost, da poginejo ali se potujčijo. A tega kulturnega pomočka nemško-liberalne in nacijonalne stranke avstrijskim Slovanom ne privoščijo, kljubu temu, da imajo oni še celo ustavno zatrjeno svobodo, poslu evati se takega kulturnega pomočka.

Krščanstvo je gotovo obči kulturni pomoček; v tem krščanstvu so se napravile v teku zgodovine razlike; vendar priznavajo še vedno, da v teh razlikah je še vedno nekaj krščanskega.

Katoliško, pravoslavno in protestantovsko krščanstvo smatrajo torej kljubu njih razlikam še vedno kot dobra kulturna sredstva; to se vidi tudi iz tega, da vse te velike veje prvotno jednotnega debla delajo propagando

med pagani in tu in tam celó med kristijani raznih izpovedanj, takó da izpodkupa je misijon jednega veroizpovedanja misijon drugega.

Kamorkoli pa je prodrlo krščanstvo v kakoršnikoli obliki prvokrat, gotovo je delovalo v kulturnem zmislu, in spomin na take dogodke je vreden, da se praznuje med dotičnimi narodi in na dotičnih mestih. Protestanti praznujejo spomin na reformacijo; jednako primerno je, da se spominjajo takih dogodkov tudi drugi krščanski narodi. Takó se je zgodilo, da so Rusi pred 2 letoma v Kijevu in po vsej Rusiji praznovali veliki praznik svojega spreobrnjenja na krščanstvo.

Ves civilizovani svet je priznaval in ocenjeval vrednost tega spomina in praznovanja tega dogodka, ki se je vršil pred 900 leti. Angleška cerkev je po svojih nadpastirjih poslala pozdrav in voščila v Rusijo za ta veliki kulturni praznik. A kakó so se vedli nemško-liberalni in nacionalni listi? Strašili so vlade in avstrijske Slovane ter jih ovajali v panslavizmu, ko bi se udeležili te pomembne svečanosti in slavnosti. In ko je vladika Strossmayer poslal telegrafski pozdrav ter naglašal pomen svečanega dne sv. Vladimira, začeli so mu to takoj šteti v največi greh, zmerjali so ga, da je panslavist, veleizdajnik, in vsled teh denuncijacij je imel veliki, jeden največih, najlojalniših in najzaslužniših patrijotov prestatjati veliko grenkih ur in dnij.

Sv. Ciril in Metod imata gotovo kulturne zasluge, kakor kak drug svetnik, ki je n. pr. spreobračal paganske Nemce v kristijane. Ko so hoteli obhajati Slovani po veči udeležbi tisočletnico sv. Metodija na Velegradu, razsajali so takoj nemško-liberalni listi ter so po svoje uničili cerkveni shod Slovanov, ki bi ne bili učinili nič drugega, kakor to, da bi se bili hvaležno spominjali svojih kulturnih dobrotnikov, onih blagovestnikov, ki, po ustanovitvi posebnega obreda s staroslovenskim jezikom v cirilo-metodijski cerkvi, so podelili Slovanom jedno lepo in mogočno sredstvo za ohranjenje in utrjenje analogne plemenske skupnosti, kakoršno so poudarjali nemški pevci letos na Dunaju gledé na Nemce.

Ko so letos ponovili nekateri slovanski dejatelji misel, da bi se napravil kjer si bo di slovanski shod, da bi se dogovorili o kakem skupnem kulturnem sredstvu, kakoršno je n. pr. v skupnem alfabetu ali skupnem jeziku za obče kulturne potrebe ali tudi samo za diplomatsko občevanje, že je bil ogenj v strehi nemško-liberalnega in nacionalnega doma. Slikali so nevarnosti, ki bi nastajale vsled tega za našo državo, za internacijo politiko itd. Nemški liberalci in nacionalci po takem ne priznavajo drugim onih kulturnih sredstev, katera poštevajo sami zase, in v tem se razločujuje slovanske težnje od nemških kulturnih teženj.

Nemci poudarjajo plemensko skupnost v kulturnem smislu, kakor je o tem poučeval še posebe nagovor Du-

najskega župana na letošnjem shodu nemških pevskih društev. V tem ne vidijo oni nič napačnega, nedovoljnega, neustavnega. Navduševali so se za skupni pevski praznik, kakor so se spodbujali malo poprej v Berlinu na skupnem strelskem shodu. Tu in tam so naglašali kulturni pomen takih shodov in sredstev. Težnje po takih kulturnih pomočkih in po njih izvršbi sestavljajo kulturno nemštvo ali kulturni pantevtonizem. Tak kulturni tevtonizem se zaznamuje tudi z besedo pangermanizem. Ta beseda pa je primerna samó gledé na one težnje, ki hočejo spraviti vse Germane, torej tudi Dance, Švede in Norvežane, Holandce itd. pod jedno in isto streho, pod zaščit jedne in iste kulture in celó jedne in iste germanske države. Dokler so Nemci kot taki sami med seboj; dokler težé po kulturnih sredstvih samo za nemški narod, če tudi raznih narečij in razrečij, je bolje govoriti o pantevtonizmu, nego pangermanizmu.

Pantevtonizem se razločuje od panslavizma ne samo v tem, da poslednji ne krči prvemu svobode za ojačevanje plemenske skupnosti po kulturnih, obče priznanih kulturnih pomočkih, ampak tudi po zgodovinskem razvoju obeh. Nemci, sosebno avstrijski Nemci še uživajo obča kulturna sredstva, katera utrjujejo plemensko skupnost. Oni rabijo jeden in isti literaturni jezik, imajo svobodo za rabljenje jednega in istega alfabeta; njih ne zavira nihče, naj delujejo za katoliško ali protestantsko cerkev, torej za ta ali oni obred in dosledno za ta ali oni cerkveni jezik. Oni se zbirajo iz raznih dežel, držav in celó svetov na skupne shode pevcev, strelcev, turnerjev itd. Nihče jih ne ovaja, ali prihajajo na shode iz Berlinu na Dunaj, ali iz Dunaja v Berlin itd. V Avstriji jim nihče ne krči svobode narodne in jezikovne jednakopravnosti. V šoli, v uradu, pri sodnji in vsem javnem življenju uživajo rabljenje svojega jezika, in v armadi, kakor pri centralnih gosposkah in zborih ima nemški jezik celó prednost pred vsemi drugimi.

Nemci avstrijski so sami priznali, da celó za Taaffeja se jim n. pr. na Štajerskem, Koroškem ni godila in zgodila nikaka pravica. Ako kljubu temu napravljajo skupne shode, katerih se udeležujejo Nemci notranji in zunanji, bi imelo to jedino pomen, da hočejo krepiti se s kulturnimi sredstvi ter takó na široko med narodom oživljati plemensko skupnost. Ali nekateri, ki niso Nemci, menijo, da za take svrhe ni potreba demonstracijsko prirejenih shodov in praznikov; menijo, da take demonstracije že presežajo meje kulturnih teženj in potreb.

Ako so n. pr. na pevskem shodu na Dunaju poudarjali, češ, da je prošla že doba, ko je šel Nemeč brat proti bratu Nemcu v vojno, seza to že na politiško polje in pomenja toliko, kakor da hočejo Nemci biti pod jednim višim poveljništvom, torej kakor da bi priznavali samo jedno državo, kateri bi se morale podrejeti vse one države, v katerih bivajo tudi Nemci. Tak tevtonizem bi

ne bil več kulturnega značaja, ampak bi se razkrival naravnost kot politiški pantevtonizem.

Da nekateri, ki niso Nemci, sodijo tako, so nemško-liberalni in nacijski listi in nemški govorniki, kakor razni pojavi krivi, in je soditi toliko laže, da kulturni pantevtonizem seza že na politiško polje, ko Nemci že imajo kulturna sredstva in svobodo na take pomočke, ko jim plemenske skupnosti ne slabi in krati nihče, ne država, ne drugi narodi.

Sumljivo je pri nemško-liberalnih in nacijskih listih tudi to, da, kar zagovarjajo za nemško narodnost, odrekajo sosebnost avstrijskim Slovanom. Ravno s tem razkrivajo, da jim ni mari samo zato, da bi se ohranila nemška narodnost, ampak da bi se tudi razprostranila na druge narode, torej pred vsem na Slovane. Kajti, ako znajo oni dobro naglašati, da plemenska skupnost se varuje in utrjuje jedino s kulturnimi sredstvi, in ako oni teh sredstev ne privoščijo ravno Slovanom, je to dokaz, da hočejo, da bi se Slovani ne ohranili in utrdili kot plemenska skupnost. Dokler bodo nemške stranke krčile svobodo Slovanom, dokler ne bodo priznavale istih pomočkov, katere rabijo same za nemško narodnost, ne operejo se od sumnje, da imajo poleg konservativnih težej za nemško narodnost, tudi agresivne namere.

Pantevtonizem kaže agresiven značaj po svojem vedenju nasproti Slovanom. V tem potrjuje Slovane zgodovina še posebej poleg današnjega vedenja tega pantevtonizma. Pantevtonizem je pa ravno zaradi tega tudi državi naši nevaren; v tem ko ovaja Slovane in jim krči svobodo razvijanja, deluje za razširjenje nemške narodnosti. In ker se je predrznil ta pantevtonizem tudi na Dunajskem pevskem shodu povdarjati, da brat nemški se ne bo več boril proti bratu nemškemu, je to dokaz, da hoče tak pantevtonizem razširiti se na korist jedne same države, dosledno na škodo drugih držav, kjer bivajo Nemci pomešani ali v družbi z drugimi narodi. Torej ima ovajanje Slovanov in namerjanje, krčiti svobodo istim Slovanom v važnih kulturnih težnjah, poseben namen in poseben dobiček za nemško narodnost pred očmi. Ravno ondi, kjer hoče pantevtonizem navidezno služiti naši državi, je cilj, škodovati ji. Na malem se kaže isti cilj tudi pri laški Irredenti; tudi ona ovaja Slovane, da bi toliko laže razprostirala italijansko narodnost, kjer je še slovanska zemlja s slovanskim prebivalstvom. Tudi italijanska kultura, kakor največji prijatelji avstrijskih Slovanov priznavajo očitno, uživa neomejeno svobodo v Avstriji, a vender opisuje Irredenta stvari v nasprotnem smislu; med tem pa vrlo tekmuje z nemško-liberalnimi in nacijskimi listi, kakó bi kar najbolj ovajala Slovane, dasi ti ne težé po drugem, kakor po kulturnih pomočkih, katere v popolni meri uživajo Italijani kakor Nemci.

Agresivni pantevtonizem je po takem poguben, kakor Slovanom, takó tudi našemu cesarstvu. Ako se ga Slo-

vani branijo, bojujejo se ne samo v svojem, ampak neločljivo tudi v združenem avstrijskem interesu.

Ona politika torej, ki meni postavljati pantevtonizem v svoje meje, krčiti pa Slovanom svobodo kulturnega razvijanja, dela po receptih, po katerih se ravna pantevtonizem sam. Kar velja o pantevtonizmu, velja tudi o panitalijanizmu in vsakem drugem šovinizmu, ki se hoče šopiriti na škodo slovanske narodnosti v Avstro-Ogerski.

Kdor bi pa menil, da je s panslavizmom združena ravno taka nevarnost, bi kazal, da ne poševa ni zgodovine, ne sedanjih razmer. Slovani niso bili nikdar agresivni nasproti Nemcem in kulturnim narodom. Zgodovina pa kaže, da večina onega ozemlja, na katerem se razprostira in kuje dandanes nemška narodnost, je bila nekdanj slovanska, kakor je mnogo ital. prebivalstva na nekdanji slovanski zemlji.

Slovani, recimo, česar pa ne pritrujemo, da bi se bližali politiškem panslavizmu, kakor Nemci, ostal bi razloček še vedno v tem, da bi bil ta cilj še daleč v bodočnosti. Kulturna sredstva niso niti Nemcev politiško popolnoma zjediniła, vsaj doslej ne. Naši državniki se ne spodtikajo zastran tega, da imajo Nemci skupen jezik, skupno literaturo, skupne tradicije, skupno kulturo; toliko manj je to možno trditi o Slovanih, ki takih sredstev niti nimajo ali celó nič, ali pa le nepopolnoma. Potem pa so Slovani geografski daleč saksebi, ter so zaklinjene druge narodnosti med nje. Avstrijski Nemci niso geografski ločeni v taki meri od velikonemških Nemcev, kakor avstrijski Slovani od ostalih Slovanov. Nemci z večine so nepretržni sosedje Velikonemčiji. Velikonemčija in v obče vsa nemška zemlja v Evropi je majhna v primeri z zemljo, na kateri bivajo Slovani; o teh je verjetniše, da ne bodo težali po politiški skupnosti, kakor je videti take težnje pri nekaterih nemških strankah. Slovani težé po jedino po skupnih kulturnih sredstvih, a poleg tega hrepené obvarovati tudi to, kar ima specifično vsaka veja slovanska. Tujstvo in zgodovina sta Slovane takó razdejala na „individualitete“, poznane kot slovanski narodi in narodiči, da bi trebalo stoletij, predno bi se ojačili za tako kulturno skupnost, kakoršno so dosegli že zdavna Nemci. In na Balkanu še posebej skrbé, da bi ostali Srbi in Bolgari samostalni narodi v samostalnih državah. Zajedno hočejo njih „skupnost“ slabiti z razno-tero versko propagando.

Državnikom je treba pa pred vsem gledati na zgodovino in na sedanje razmere; Slovani ne tujčijo tujih narodov, se torej ne povečujejo z življi tujih narodov. Torej tudi ne pripravljajo tal za predruženje politiških celot. Slovani poštevajo in cenijo svojstva pojedinih oddelkov, skupnih pomočkov za plemensko skupnost niti vsi ne zahtevajo; Poljaki še sedaj težé po zapadni kulturi, in drugi zapadni Slovani imajo toliko težav, samó da bi se ovedeli, kake pomočke so rabili njih predniki.

Kje je še slovanska zavest o plemenski skupnosti, kakoršna dejanski živi in deluje med Nemci? Kje je skupna azbuka, skupni jezik? Kje je skupno vnemanje za skupni slovanski obred in jezik v cerkvi? Kaka je slovanska zgodovina? Ali kaže ona junake, ki bi se bili zavestno borili za plemensko skupnost? Ali se ne goji ravno slovanski separatizem s tem, da se predočujejo iz zgodovine samo taka dejstva, taki boritelji, ki so po največ bili na korist pojedinim vejam, zajedno včasih celó na škodo in pogubo drugim vejam? Koliko duševnih orjakov pa šteje Slovanstvo, ki bi bili delovali za slovansko plemensko skupnost kot tako?

Slovanom se očita politiški panslavizem, ko si niti misliti ne morejo, in tudi obrekovalci sami ne vedó, kako obliko bi imel tak panslavizem! Slovanom očitajo tak panslavizem, ko niti kulturnega panslavizma ni nikjer v dejanjih, in je po največ tu pa tam nekoliko pojasnjen v mislih! Diplomati in državniki se običajno brigajo samo za to, kar velja o sedanjosti in bližnji bodočnosti, gledé na Slovane pa hočejo že pri začetku še celó svobodo mislij zatreti, in slikajo nevarnosti, katere, po največ po analogiji zgodovine drugih narodov bi utegnile nastati šele čez stoletja. A niti analogija ne velja za Slovane, ker imajo svojstveno zgodovino, kakoršna ni mučila drugih narodov, in imajo geografsko položnje, ki nikakor ni podobno legi drugi narodov. Državniki bi smeli stoletja mirno spati gledé na nevarnosti, ki bi pretile od avstrijskih Slovanov državi. Prazne so torej skrbi s katerimi si belijo glavo na podstavi ovajanj razni politiški dejatelji. V tem ko hočejo po tujih receptih zaprečiti kulturno razvijanje slovanskih narodov, pozabljajo, da se drugi narodi utrjujejo in pripravljajo za politiške spremembe. Kulturni panslavizem hoče koristiti Slovanom v razvoju njih narodnostij; to je res; ali res je tudi, da z isto koristjo so združeni ravno tudi interesi Av-

stro-Ogerske. Kajti, kakor je bilo rečeno zgorej, kulturne težnje Slovanov merijo na to, da bi se oni ohranili, zajedno pa zabranili ravno v tem razširjenje tujih narodnostij na škodo slovanskih.

Celó med kulturnim pantevtonizmom in kulturnim panslavizmom je bistvena razlika; prvi je agresiven in kot tak dovaja do politiškega pantevtonizma. Kulturni panslavizem je konservativen, on hoče samo rešiti, ostanke zgodovinskih Slovanov. Kot tak varuje državi sedanjo moč, utrjuje celó isto moč s svojim okrepljenjem te vede do tega, da bi v Avstro-Ogerski vsi narodi se svobodno razvijali, tekmovali v kulturi in vzajemno podpirali dinastične in celokupne državne interese.

Slovane pa kulturni pantevtonizem glasno opominja, naj se utrjujejo kulturno, naj zavračajo ovaduške napade, da jih ne premaga ter potopi najprej v pantevtonskem in naposled v pangermanskem morju. Ako bi bili državniki zaslepljeni, jim Slovani ne morejo pomagati; pač pa imajo dolžnost, da skrbé za kulturne pomočke, ki okrepljajo plemensko skupnost, kakoršno je poudarjal Dunajski župan na nemškem pevskem shodu. Ako državniki nečejo umeti logike, ki jo Slovani snujejo na podstavi dejstev, naj pa si sami ogledajo ta dejstva: odprta so v zgodovini in sedanjih razmerah. Nikakor pa se ne bodo Slovani zadovoljevali s sklepi in dosledno z ukrepi, ki se kujejo na podstavi sanj, katere sanjajo nasprotniki Slovanov in države. Dejstva naj govore, ne pa obrekovanja, katera v svojem interesu slikajo slike, ki bi se utegnile uresničiti še le čez veke, pa le pri drugih narodih, ne pa pri Slovanih. Panslavizem politiškega pomena se slika; pantevtonizem istega pomena se pa misli; v tem tiči vsa skrivnost za vedenje, katerega Slovani ne umejo in ne bodo umeli ne v svojem, ne v državnem interesu.

Irredenta in slovanski optimizem.

Diplomacija in viša politika v obče ima svoj poseben razum in ukus, ki se razločuje od razuma in ukusa navadnih ljudij. Kar se dostaje Irredente, je pa vedenje viših politikov Slovanom še v večji meri neumljivo. Slovanski razum vedno drugače sodi in sklepa, nego jo ukrepajo državniki gledé na posebno rastliko, ki je dobila ime Irredente. Neki nemško-liberalni zastopnik, ki je sedaj vodja liberalnih Nemcev na Češkem, se je izrazil prilično v državnem zboru, da so avstrijski Slovani navezani na našo državo, da torej morajo ostati Avstrijci, v tem ko drugi narodi nimajo take brezuslovne sile. Zastopniki avstrijskih Slovanov tej trditvi niso oporekali, vendar so že večkrat opozarjali, da iz tega, da imajo Slovani uslovja za rešitev v našem cesarstvu, ni-

kakor ne sledi, da bi se smelo ravnati z njimi, kakor bi bilo strankam drugih narodnostij drago in ugodno.

Kakó je pa ravnala in še ravna nemško-liberalna stranka s Slovani na jugu in severu naše države? Po izjavi svojih voditeljev in po lastnem preverjenju bi morala ta stranka imeti vsaj toliko doslednosti, da bi mislila, da Slovani vendar ne bodo nasprotovali sami sebi. Ako so oni navezani na Avstrijo, kakor trdi nemško-liberalna stranka, in ako Slovani tudi sami sprevidijo in poudarjajo, da ima Avstro-Ogerska uslovja za njih obstoj in razvoj, je vendar soditi, da so isti Slovani toliko pametni in previdni, da ne bodo izpodkopavali, ampak podpirali in pospeševali interese našega cesarstva. Dejanski so Slovani vedno odkritosrčno poudarjali to, kar

bi bilo cesarstvu na prosep, vsled tega so pa tudi nepretržno razkrivali rane in nevarnosti, ki bi škodovale državi in dosledno tudi njenim narodom. Slovani so bili vedno tega mnenja, da so koristi narodov in države združene, in da, kar bi škodovalo narodom, bi bilo v kvar tudi državi, in naopak.

Kljubu tem zgodovinsko in po vsakdanjih dogodkih potrjenih resnicah naših dnij so podtikali in še predbacivajo druge namene in namere. Južne Slovence, oziroma Slovence in Srbohrvate so obdolževali panslavizma ali nelojalnosti, češ, da se hočejo odtrgati od Avstrije. To laž je nemško-liberalna stranka z drugimi pomočniki tolikokrat opisovala, da je pomagalo. Prišli so še taki državniki na površje, da so sami verovali takim obrekovanjem, in Irredenti je vsled vseh take strankarske taktike napočila zlata doba. V tem ko je uganjala Irredenta razne burke po raznih društvih, na raznih shodih, po svojih glasilih, po nastavljanju petard in bomb, po ščuvanju na slovanske prebivalce in narodnosti južnih dežel, morali so Slovani ravno teh južnih dežel prestajati trpljenje in muke kot posledice obrekovanja in črnjenja, kakor da bi bili nelojalni, kakor da bi se vneli in delali za politiški panslavizem, torej za veleizdajske nakane. In hotela je nezgoda, da so obrekovalci dobili v podporo še pastirski list, ki bi ga nekateri viši pastirji ne bili nikdar podpisali, ako bi bili količkaj slutili, za kaj se bo zlorabila njih izjava.

Tako je trajala doba, v kateri se je logika stvari prekopicnila na glavo. Slovani so pretrpeli že mnogo krivic; ali morda je treba poseči daleč v listine prošlosti, da bi se bila dejstva preobračala tako na njih škodo, kakor ravno poslednja leta, in to sosebno na avstrijskem Primorskem.

„Kaj to jedna bomba! Kaj to Oberdank! To so pojedinci, brezbradni mladiči, otroci, ki ne vedo, kaj počenjajo.“ Tako se je odgovarjalo Slovanom, ki so zahtevali v državnem, kakor v svojem interesu sprememb v južnih deželah. Nemško liberalna stranka je vedno hodila isto pot, kot progresovska italijanska stranka, ki je očitno kazala simpatije do petardovcev. Nemško-liberalna stranka, s katero so bili v soglasju tudi oficijozni listi, se je razločevala od italijanske liberalne stranke jedino v tem, da je prva prikrivala in zamolčevala, kar je poslednja še za slepca dovolj očitno zagovarjala in pošpevala.

Slovani primorskih dežel so z ironijo in sarkazmom opazovali, kakó so se vstvarjale „avstrijske“ stranke, „avstrijska“ društva na Primorskem, kakó so se zabeleževali „lojalni“ čini in izjave na tem ali onem zboru in shodu, in kakó so na zgorej se ravnali po takih činih in izjavah. Nemško-liberalni in tudi oficijozni listi so kar prežali, da bi mogli zabeležiti in na široko razpravljati kako „lojalno“ delo. Refrén ob takih prilikah je vselej bil: „Ali nismo prav imeli, trdeč, da „Irredente“

ni ni bilo?“ „Ali ne vidite, da so Slovani denuncijanti?“ In kedar so bombe pokale zadrugoma ob cesarskih dnevih, tedaj so se takój izmislili to in ono o propagandi „panslavizma“, ter so ta „panslavizem“ od l. 1887 naprej podpirali posebno tudi s tem, češ, da ga priznavajo in kažejo na njegovo nevarnost tudi zato poklicani škofje. In ko je cvetel ta „panslavizem“, ki pa nikakor še ni obvenel, trajala je nadalje zlata doba Irredente na Primorskem. Posrečilo se ji je doseči, da so se slavnosti slovanskih društev prepovedovale, omejevale in sploh krčile v svobodnem gibanju. Slovanske slavnosti so se ovajale, tudi kedar so imele najlojalniši obraz, kakor da bi se širil ž njimi „panslavizem“.

Slovani pa le niso prenehali kazati na nevarnosti Irredente, a še letos so zastran tega črnili slovenskega državnega poslanca. Vidi se po vsem tem, da se viša politika ne zloga z razumom onih Slovaov, ki želé, da bi se še v zadnji čas zatrla nevarnost, ki preti državi od Irredente, ki rogovili v Italiji in Avstriji. Vidi pa se tudi, kako mogočne pristaše ima Italijanstvo v nemško-liberalni stranki v Avstriji.

* * *

Pred tedni, kakor so zvedeli zunanji francoski in italijanski listi, se je zbrala na Toskanskem večja družba italijanskih državljanov, se je oborožila, organizovala po vojaški ter nagloma korakala proti avstrijskim mejam, da bi tukaj nahujskala vojsko med sodržavljeni ter preskočila mejnik rešit „tlačene“ brate. No, italijanska vlada je o tem zvedela še do časa, poslala je nagloma svoje čete proti meji ter také zaprečila namere toskanske družbe. Italijanska vlada je hotela vse to zamolčati in prikriti, a časnikarji zunanji, ki niso prijazni Crispiju, so stvar ovadili in svetu razkrili. Da pa bi ne menili v Avstriji, kakor da bi se toskanska družba bila samo pošalila, začela se je oglašati ista Irredenta, ki ima svoje zaveznike po Primorskem, ter je nastavila petarde tam, kjer dišejo in pišejo v avstrijskem duhu, to je med Slovenci in pred vrati uradnega lista v Trstu. Jedna petarda je ranila 12letnega dečka nevarno v obrazu, na očeh. To je bilo že preveč, in ker se je tudi Crispi ohrabil, da je razpustil društva na imeni „Pietro Barsanti“ in „Guglielmo Oberdank“, ohrabрили so se tudi oficijozni in celó nemško-liberalni listi v Avstriji ter so začeli pisati jako ostro proti Irredenti. Niti tedaj, ko so bili zasačili Oberdanka na avstrijskih tleh, ni bilo čitati po nemško-liberalnih listih tako ostrih besed, kakor ravno sedaj. Kaj je temu vzrok?

Crispi je poznan izza prejšnje dobe, on je magnet, ki vleče na se taka glasila, kakoršni so nemško liberalni listi. Ker je on razpustil navedena društva, ki so bila razširjena po vsej Italiji, moral je imeti posebe vzroke, in to je dovolj, da zagovarjajo nemško-liberalni listi njegovo postopanje, in ker so ti listi zajedno najzvestejši

in gorečniši zagovorniki italijanske zveze z Avstrijo, so jo takoj zasukali Crispiju na korist, češ, da je on to storil zaradi zunanjih zaveznikov. Staročeško in nemško glasilo, katero omenja tudi ponesrečeni „izlet“ toskanske družbe, se spominja, da je Crispi malo pred tem, ko je postal minister, izjavil se 12. maja 1883 v italijanskem državnem zboru: „Častitljivi Minghetti je zadovoljen, videti koordinovano notranjo politiko zunanji; — jaz obžalujem to.“ In v istem govoru je takoj pristavil te-le besede: „Ne morem si kaj, da bi ne obžaloval in občudoval plemenitega mladeniča Oberdanka, ki se je izročil vešarjevim rokam z imenom Italije na ustnicah!“

Isti list opozarja tudi nato, da Crispi se je vedno ogibal shoda z avstrijskim zunanjim ministrom, kedar je šel v Nemčijo, in da on ostentativno kaže, da zveza Italije velja le Nemčiji. Po takem bi ne bil Crispi razpustil irredentovskih društev zastran zveze z Avstrijo. Pa saj so ista društva delovala leta in leta v jednom in istim duhu; saj se je zveza z Italijo zasnovala že pred leti: zakaj bi bil Crispi našel ravno sedaj in še le sedaj nevarnost teh društev! Gledé na našo državo so pristaši italijanskega prijateljstva vedno naglašali, da je treba počevati to prijateljstvo; to se je godilo sosebnost tedaj, kedar je bilo kaj doseči za italijansko progresovsko stranko med avstrijskimi Italijani: v Italiji pa niso kazali jednake potrebe, da bi se razpustila irredentovska društva zastran naše zveze z Italijo. Da bi to ne bilo preočitno navskrižje s postopanjem tu in tam, tajili so avstrijski Crispijevi pristaši, da bila sploh irredentovska društva v Italiji, kakor so prikrivali isti pristaši rogoviljenje Irredente po avstrijskih pokrajnah.

Vzrok, da je Crispi potipal čez mnogo let, sedaj, po irredentovskih društvih je priznalo nekoliko tudi prostovoljno glasilo našega zunanjega ministerstva, dasi jako ceni najnovejši ukrep Crispijev tudi s stališča lige miru. „Fremdenblatt“ namreč spominja na to, da „Pietro Barsanti“ je namerjal izpodkopati italijansko dinastijo ter razdejati monarhijo, da bi se vstvarjala ljudovlada. Društva na to ime in društva na ime „Oberdank“ so se pa družila za skupne namene in za soprošč, da bi dosegli laže svoje cilje. Ker so se ta društva množila po vsem kraljestvu in so dobivala vedno širših tal med narodom, postajala je dvojna nevarnost za Italijo: da bi izgubila zunanje zaveznike, in da bi se napravil preobrat na znotraj. Ta društva so pokazala torej barvo veleizdajstva na znotraj, za Italijo samo; takó jih zeznamuje naravnost dekret, po katerem se razpuščajo ta društva. Po takem je samo slučajno, da je tudi avstrijskim interesom na korist, da so se razpustila tu mišljenja društva, in vsakdo ume, da ni možno izvajati iz notranjega ugodnih posledic za zavezniške odnošaje.

Slovani ostanejo pri svojih prejšnjih nazorih gledé na Italijo in italijanski narod, ki so ga razna društva zeló pripravila na mišljenje, ki se vjema z Irredento.

Slovane zanima ta najnovejši ukrep Crispijev samo toliko, da vidijo, kakó znajo njegovi pristaši tudi ta ukrep porabljeni v njegovo podporo. Kar se dostaje pa italijanske narodnosti v Avstriji, izraža se prvo nemško-liberalno glasilo takó-le:

„Ni med vsemi avstrijskimi narodnostimi nobene, ki bi se imela o svojem razvijanju ali zaviranju svojega razvoja pritoževati takó malo, kakor italijanska. Nemškemu popolnoma sovrstni italijanski jezik in italijansko kulturo so avstrijske vlade od nekdanj cenile po njih polni vrednosti in počevale v javnem življenju, v upravi, v justiciji, v šoli. Mesto, katero so si morale druge narodnosti z manj razvitim jezikom še le priboriti polagoma (niso si še vse priborile, ampak večina si še le priborujejo. Op. ur.), ima zatorej italijanska narodnost vseh krajih dežel, kjer bivajo Italijani, od pamtiveka. Boja za svojo narodnost ni bilo Italijanom v Avstriji nikdar boriti...“ To je izpovedalo ono glasilo, katero je Italijane vedno zagovarjalo nasproti težnjam Slovanov, ki se morajo še le boriti za svojo narodnost ravno tudi med Italijani, ki jim ne dopuščajo svobode, kakoršno uživajo oni od nekdanj („seit unvordenklichen Zeiten“). Nemško-liberalno glavno glasilo poudarja samo, da nemška liberalna stranka je vedno podpirala Italijane in jih še podpira; zato jih svari, češ, da naj bodo pametni, naj ne skrunijo svoje časti in naj ne škodujejo svoji narodnosti. Težnje Irredente da niso obrnene samo proti Avstriji, ampak da so tudi „zločin proti italijanski narodnosti sami, na stroške katere so tudi že skušali Slovinci in Hrvatje spraviti državno oblast v službo svojega narodnega razširjanja, in to, kakor se vé dobro, ne popolnoma brez vspela.“

Bojazen nemško-liberalne stranke, da bi Slovinci in Hrvatje vendar ne dosegli zagotovljene jim narodne jednakopravnosti, je glavni vzrok, da so se tudi glasila te stranke zdramila ter začela ropotati, kakor da bi v državnem interesu postavljala se proti Irredenti. Za prejšnjih dob, ko je bila na Primorskem deželna vlada odločno nemško-liberalne barve, in se torej ni bilo bati, da se spremeni kaj v zmyslu narodne enakopravnosti na korist primorskim Slovanom, ni bilo treba taktike spremeniti niti nasproti Irredenti: pričakovali in preobračali so vsa dejstva, in „panslavizem“ je bil za vse dober, malo da ni bil obdolžen, da on provzročuje tudi bombe in petarde. Ko je pa teh „otročarij“ že vendar preveč, ko se ponavljajo ob določenih letnih dnevih in praznikih; ko je prišlo že takó daleč, da je treba stražiti noč in dan v „najzvestejšem mestu“ avstrijski spomenik: meni nemško-liberalna in oficijozna žurnalistika, da bi utegnil vendar nastati kak preobrat, ter da bi se dalo čuvarjem ob Adriji vsaj nekoliko tega, kar „italijanska narodnost ima že od davnih časov.“ Zató nakrat taki ljubeznjivi in robati opomini do italijanskih progresovcev; zato žu-

ganje in prošnje, da naj se spreobrnejo, naj bodo pre-vidniši v besedi in delu!

Iz zgodovine zadnjih deset let in iz sedanje taktike nemških liberalnih listov je Slovanom posneti, da bi pristali italijanske zveze in Italijanov avstrijskih radi še obrnili vse tudi sedaj takó, da bi ostalo vse pri starem, in da bi primorski Slovani ostali tudi nadalje brez uživanja narodne enakopravnosti. K čemu tudi za te kaj storiti? Oni so čuvarji ob Adriji takó ali takó, po geografskem in internacijalnem položaju, dasi se včasih črnijo tudi z obrekovanjem „panslavizma“, in se to veruje tam, kjer bi se ne pričakovalo.

Slovani težé tudi tu in tam po slovanski kulturi, celó po slovanski liturgiji v cerkvi; to je nevarno po nazorih neke politike in politiške modrosti. Konec koncev pa je, da Slovanom ni nič pričakovati od take modrosti, ki bo še dolgo, dolgo narekovala stare poti. Italijanstvo je prirastlo nekaterim krogom posebno k srcu, in tradicije pomagajo, da se ne zapusté stare poti. Primorski in adrijanski Slovani v obče so dobri, da ču-

vajo bregove, da razkrijejo, kar drugi zamolčujejo, vse da bi se okrepili, razvili, tega jim ni potreba po mišljenju nemško-liberalne stranke in onih, ki poslušajo njo in se držé še česa drugega.

Slovani ob Adriji so kratkovidni, ako jih ni poučila skušnja zadnjega desetletja; brezuspešno se zanašajo, da se spremeni kaj izdatnega njim po godu. Oni morajo zatreti v sebi vsak optimizem, ki pohablja lastno delovanje.

Slovani primorski si morajo sami pomagati, napeti vse moči, da se povzdignejo gmotno in duševno. Njih moč se razvije s kulturnimi sredstvi, kakoršne podaje in ponuja slovanska kultura. Kdor je močen, temu ponujajo v zasebnem, kakor javnem življenju. Dokler ne pokažejo primorski Slovani, da zmorejo sami kaj, so nade celó škodljive, ker zanemarjajo, kar bi utegnili storiti in izvršiti z lastno močjo. Zato pred vsem posebne nade proč, pa čvrsto na delo z lastno dlanjo in lastnim umom. Potem še le bo optimizem na pravem mestu; drugače pa ostanejo le Italijani: beati possidentes.

O našem občem položaju.

Državni poslanec za občine na Notranjskem, dr. J. Ferjančič, je dne 17. avg. t. l. svojim volilcem v Ilirski Bistrici poročal o svojem in svojih slovenskih tovarišev delovanju v zadnji dobi državnega zbora. Govoril je med drugim:

Slovenci imamo v državi težaven položaj. Na mnogoteri strani se še zmirom misli, da bi najbolje bilo, da nas ni, in se po tem tudi ravna. Več kot 20letni temeljni zakoni so za nas še zmirom le na papirju, in kratijo se nam še zmirom sredstva in uslovja (pogoji) duševnega razvitka in gmotnega vspevanja. V prošli dobi smo tako kakor prej poudarjali svoje težave in potrebe, in če je izrek resničen, da tudi kaplja izdolbe kamen, priti moramo do zmage, ker naše težnje so pravične in nam v zakonih zajamčene. Ne samo to, gojimo trdo nado da se sprevidi, da smo Slovenci važen faktor v državi, da smo poklicani in usposobljeni stražiti državi Jadransko morje, ki je bistvenega pomena za cesarstvo, in braniti je, naj se sega po njem od juga ali od severa. Zato pa ne potrebujemo nobene protekcije, dá naj se nam le prostost, razvijati se v okviru zakonov, odvrtačajo naj se od nas protizakoniti napadi na našo narodnost in naš gospodarski obstanek, kakor se ti vršé po nemškem Schulvereinu in „Pro Patrii“. (Ta je razpuščena, pa pride gotovo pod drugim imenom zopet na dan; z ruvanjem proti Slovencem in Ssbohrvatom. Op. ur.) ter društvu „Südmark“, pa bodemo stali krepki in nepremagljivi proti notranjim in vnanjim sovražnikom države. —

Poslanci, nadaljeval je poročevalec, so tudi letos kazali, kakó se s slovenščino po mačehinski ravna v uradih, takó da se mora Slovenec na svoji zemlji čutiti tuja, dalje da se nam krati izomika v našem jeziku na srednjih in celó na osnovnih šolah, da se slovenske šole zunaj Kranjskega zavirajo, in kakó osobito v Tržaški okolici Tržaški magistrat napravija italijanske vspremnice v celo slovenskih okoličanskih vaseh, ne da bi se primoral v Trstu napraviti šole za slovenske otroke, kakó nadalje spodjedajo tuja šolska društva tla Slovencem, loveč slovenske otroke v svoje šole, kar je proti pravi in zdravi uzgoji in tudi proti pozitivnim zakonom. Slovansko Ciril-Methodovo društvu da pa se ovira, in po njem izdavana, v patrijotiškem duhu

pisane knjižice se zabranjajo, češ, da razširjajo razpor med mirnimi Slovenci in njih sosedi Nemci ali Italijani. Očita se našemu društvu, da prejemlje novice od zvnaj, kar ni res, — celó dopuščeno pa je, da Schulverein prejema denar iz Nemčije. Gospod poslanec je sam v državnem zboru gledé na irredentno podrobno naslikal, kakó se od zunaj in na domačih tleh ruje proti naši narodnosti in proti državi. V italijanskih in nemških listih so gospoda poslanca zaradi tega napadali, jedino vladno glasilo mu je dalo pravo; to ga je veselilo, ker je imel zavest, da vladajoči krogi začenjajo uvidevati istinitost slovenskih pritožeb in nevarnost, pretečo državi ob Adriji.

Potem je govoril o zaveznikih Slovencev v državnem zboru, s pomočjo katerih jedino jim je možno kaj doseči. Poleg Hrvatov so Čehi najzanesljivejši; veže jih s Slovenci slovanska narodnost in jednaki interesi; oboji imajo jednak ozbiljen geografičen položaj, ker so potisnjeni oboji na zapad in obdani od mogočnih, njim neposrednih sosedov. V razgovor o spravi, katera se poskuša na Češkem med Nemci in Čehi, se on ne mara spuščati. (To je še najmodnejše za skupino slovenskih poslancev, ki so hodili doslej s staročeško stranko; bolj še je molčati, kakor pa udrihati po Mladočehih, kakor je, žal, storil to poslanec Šuklje. Op. ur.) Dr. Ferjančič poudarja, da naše simpatije so na češki strani ter želi, da se vprašanje sprave reši brez škode za Slovanstvo, ker škoda češka bila bi posredno tudi slovenska. Drugi zavezniki so konservativni Nemci. Oni nam priznavajo pravico svobodnega razvitka naše narodnosti; oni so v razliko od liberalnih in nacijskih Nemcev nasprotniki kakošne tesnejše zveze takozvane pragmatične zveze s protestantsko Nemčijo in zahtevajo Avstrijo samo za se. (Strinjajo se pa konservativni Nemci z ostalimi nemškimi strankami v tem, da bi Slovenci in zapadni Slovani v obče razvijali svojo narodnost s pomočjo zapadne kulture ter se skušali zveličati vsekakor v obliki latinskega obreda in latinskega liturģičnega jezika. Zato njih nasprotstvo proti slovanski kulturi, zato njih ovajanje gledé na težnje po cirilometodijski cerkvi in staroslovenskem cerkvenem jeziku. Zajedno hočejo, da bi se Slovani razvijali v okviru deželnih individualitet,

ker je obča nevarnost za zapadne Slovence v pomešanih deželah. Torej dopuščajo konservativni Nemci svobodno razvijanje Slovencev in ostalih zapadnih Slovanov pod jako neugodnimi uslovji, da niti ne govorimo o fevdalizmu, ki ga oni zagovarjajo, ker je nemško svojstvo. Op. ur.)

Dr. Ferjančič pravi dalje, da nemški konservativci želé pred vsem uravnanje šole na verski podstavi. V tem da se strinjajo slovenski poslanci z njimi, samó da poslednji zahtevajo narodno osnovno šolo, v njej torej pouk v materinem jeziku. „Da bi se to vprašanje prepustilo kakí poznejši dobi, v to nikakor ne moremo privoliti, ker vidimo, kake boje bi pozneje imeli, in dvomimo, da bi se potem smeli zanašati na gotovo pomoč nemških konservativcev. Vendar v dosedanjih izjavah od konservativne stranke pogrešamo, da bi se naglašal materni jezik za izključni jezik.“ (Tudi ko bi privolili nemški konservativci v to naravno, pedagogično in ustavno utemeljeno zahtevo, — je to veliko premalo ter združeno še vedno z mnogimi nevarnostimi, ki bi sledile ravno vsled šolskega zakona, kakoršen želé nemški konservativci. Op. ur.) Liechtensteinov predlog, pravi g. poročevalec, je molčal o tem vprašanju, pa tudi dve izjavi škofov iz letošnjega leta, ki se pečata za versko šolo, tega ne naglašata, marveč prav na spomlad od vseh avstrijskih škofov izdani pastirski list trdi, da vsa druga vprašanja razven verstva ne spadajo v njih področje. Škofi torej zvrčajo to vprašanje na politike, tem pa se bode vsekakor baviti s tem vprašanjem, ko stopijo pred svet in pred nas s tem načrtom. Pomuditi se mi je še s par besedami pri jedni teh škofovskih izjav, namreč pri oni z dne 12. marca t. l. v gosposki zbornici.

V tej izjavi izražajo podrobno, kakó hočejo imeti vravnano versko šolo. Kar pogrešamo v Liechtensteinovem predlogu, namreč določila o cerkvenem nadzorstvu v šoli, to nam naznanja ta izjava z veliko nantandnostjo. Liechtensteinov predlog zahteva za cerkev „sonadzorstvo“. O tem sem rekel na lanskem shodu v Postojini: „Mi bomo svojim zaveznikom v drž. zboru radi privolili konfesionalno šolo, le nadzorstvo si bomo ogledali ter ne bomo odobraval, da bi se cerkvi dala v šoli večja oblast, nego je treba.“ In na tem stališču stojim tudi danes. Omenjena izjava pa zahteva: 1.) da se vsak učitelj vsposobi za učenje veronauka, 2.) da se veronauk razširi s sodelovanjem učitelja, 3.) da ima cerkev pri nameščevanju učiteljev svoj vpliv, 4.) da cerkev nadzoruje ljudsko šolo in učiteljišča na vse strani, da jej je moči čuvati njih verski značaj. Take vravnave šole jim ne privoli nobena frakcija državnega zbora, in uverjen sem, da taka vravnava poostrila bi še boj za šolo, in bi je tudi z državno silo ne bilo moč vzdržati. (Tega ne premišljujejo oni agitatorji na Slovenskem, ki so lovili podpise za Liechtensteinov predlog, in gotovo se jim zdé trde besede dr. Ferjančiča.) Vse drugače pa bi bilo stališče Slovencev in še drugih Slovanov, ko bi se izvršila narodna enakopravnost na podstavi narodne avtonomije. Potem bi nemški konservativci in pastirski listi dobivali več zaupanja, in cerkev bi utegnla ravno s pomočjo Slovanov doseči več, nego jej je možno sedaj, pred izvršeno narodno enakopravnostjo. Slovani, ki se boré za narodno avtonomijo, boré se ne le za narodne, ampak zajedno tudi za cerkvene in zares verske interese. Toda tega na Slovenskem nekateri „rimski katoliki“ nočejo umeti. (Nadejamo se, da razsvetijo kmalu modri državniki nemške konservativce in slovenske „rimske katolike“. Op. ur.)

Potem omenja dr. Ferjančič, da za večino v državnem zboru potrebujejo se poleg čeških, konservativnih in slovenskih glasov tudi glasovi Poljakov. Od teh želi, da bi se ne dali zapeljati, da bi, kakor so že združeni z Nemci, gospodovali nad Slovani: „Pa možno je tudi to.“ (Da, dà, dekler bodo hodili Čehi

in Slovenci s Poljaki, ne dosežejo nič bistvenega, stalnega in odločilnega v pogledu na pravo narodno enakopravnost. Treba bo državnikom in Čehom, Srbohrvatom, gališkim Rusom in Slovincem kljuba poljski politiki prestopiti k programu narodne avtonomije. Nemški liberalci pa so se v prostosti vedli takó nedosledno in v obče takó, da bi v državnem interesu ne smeli nikdar več priti do vladanja. Op. ur.)

Dr. Ferjančič pa sodi, da utegne priti poprej še do drugih eksperimentov. Zato je v obče zanimivo, kar pravi dalje:

„Slovenci moramo biti pripravljene na vsako spremembo notranje politike in sprememba, in sicer nam neugodna, je, kakor stvari stojé, skoro neizogibna. Pa kako naj si vravnamo svoje razmere, da bomo prebili brez škode in izgube pretečo nam nepovoljno spremembo? Tu navdaja v istini velika skrb slovenskega rodoljuba, če gleda, kaj se okoli njega vrši, in jaz bi se ne spuščal v to vprašanje, ker povoljna rešitev je težka, če bi me ne bilo zaupanje naroda poklicalo, da sodelujem v politiki. Naše razmere so kar najžalostnejše. Ona jedinstvo, ona sloga, ki so vzbujale zavist naših sosedov, ki so umogočile, da smo se podvignili navzlic sovražniim silam do stopinje, da nas je treba v državi poštovati, — izginile so izmed nas. Že vidimo, da se celi stanovni odtujujejo narodnim podjetjem, in skušamo, da najzorneje rodoljubje ni več varno pred obrekovanjem. Vsak, kdor ne priseza na najnovejše nauke, pride pod guilotino. Vprašamo se zaman, ali smo se res tako predruščili, da ne moreš posvetni razumnik z duhovnikom občevati, z njim sodelovati? Odgovoriti si moramo, da ne. Dokaz temu nam je tolažilni pogled na Štajersko in Koroško. Tam združeno delujeta duhovnik in neduhovnik, da ljudstvo ohranita narodu pred silnim nemškim navalom. Tam si podajata roke ter gradita in utrjujeta slovenski dom na meji, in viden je že vspeh njih skupnega, složnega delovanja. A mi na Kranjskem, ki nam je dano se nekoliko svobodneje gibati, mi puščamo nazore, ki so vodili naše vzbuditelje in prve delavce na narodnem polju v nemar, mi si privoščimo sport, da se po sili razločujemo v liberalce in klerikalce in se z vso silo in vsakeršnimi sredstvi pobijamo. Vsakdo, ki se mu je še moč dvigniti na objektivno, širše stališče, naj s odgovarja na vprašanje, kam nas dovaja ta razpor.“

Prihodnje leto bodo državnozbornske volitve. Če se razmere ne zboljšajo, stopimo na volišče, a veselje imel bode le skupni naš sovražnik, videč nas v boju med sabo, slabeče se drug drugega. In kakšno bode delovanje v takim boju izvoljenih zastopnikov? Dvojica pojde sem, dvojica tje, videti jih ne bode nikjer, in slovenski narod ne bo več zastopan v državnem zboru.

Pa vendar se mi zdi, da je neka rešitev iz teh mučnih razmer mogoča. V zadnjem času se je mnogo govorilo o shodu vseh slovenskih poslancev državnih in deželnih. Uvažujem razmere, katere so dosedaj zavirale ta shod, a na drugi strani spoznavam, da je prepotraben. Na tem shodu morali bi poklicani zastopniki slovenskega naroda dogovoriti načrt, po katerem jim je postopati, določiti bi morali podrobno, za kaj se jim je potezati in kako. Na tem shodu zastopani bi bili pristaši vseh strank in strančic, in uverjen sem, da bi po osební dotiki prepričali se, da jih ločijo le nebistvene reči. Osebito bi bili na tem shodu udeleženi zastopniki vsega slovenskega časopisja, za katero bi se dogovorila lahko ravnala, katera bi zaprečila, da bi ne pisal vsak po svoji volji. Srečni izid takega shoda omogočil bi, da složno stopimo na volišče; zato bi se moral vsekakor vršiti pred bodočimi volitvami, in sklepi tega shoda naj bi bili za bližnjo bodočnost narodni program, po katerem si s časom zgradimo svoj ideal „Zedinjeno Slovenijo“.

Andrija Kačić Miošić, „slovan, pisatelj jugoslavske strane“.

Starohrvatsko pesništvo, ki se je v Dalmaciji, zlasti v Dubrovniku, koncem XVI. in posebno v 1. polovici XVII. stoletja povzpelo na vrhunec svoje slave, začelo je skoro zatem padati, ter v XVIII. stoletju nató ni več pesniških velikanov: Gundulićev, Palmotićeve, ne Bunićev, dà, niti ne onega številca pesmotvorcev, kakor jih je bilo v prejšnjem veku. Razven jakega Gjorgjića, kateri se je trudil, da hrvatsko pesen zopet kakó povzdigne, nimajo plodovi njega vrstnikov prave umetniške cene in vrednosti; pa ako se i nahaja po katera pesen, ki se odlikuje z lahkočo pesniško, proteza se tá lahkoča samo na jezik in stihotvorje, a ne na izvornost mislij.

V tej neveseli dobi pesenske književnosti hrvatske pojavil se je v sredini XVIII. veka nesmrtni Fra Andrija Kačić Miošić, kateri je v onem času propadajočega pesništva zablščal kakor svetla zvezda sredi temne noči: sestavljajoč pesni, ki so s svojim smérom in sodržajem najgloblje prodrle v veskoliki narod, najpreje v Dalmaciji in potem tudi v Hrvatski. O tem vrednem pisatelju in ljubimcu hrvatskega naroda naj sedaj — o proslavi dve-stoletnice njegovega rojstva¹⁾ — v naslednjem podam tudi slovenskim našincem nekoliko črtic, po raznih beležkah sestavljenih. —

Andrija Kačić, rojen v Bristu blizu Makarske v srednji Dalmaciji leta 1690., pokazal je že otrok v krepkem telesu bister um, pa ga je zato njegov ujec, Luka Tomašević, minoritski provincijal, vzel na nauke v samostan Zaostroški. V 16. letu svoje dobe zaželevši stopiti v red frančiškanski, dostal je preskušnjo, a zatem bil poslan v Budim na nauke modroslovne in bogoslovne. Vrnivši se domu s pohvalnicami, prevzel je stolico modroslovja v samostanu Makarskem, kjer je spisal latinski knjigo: „Elementa peripatetica iuxta mentem subtilissimi doctoris Joannis Duns-Scoti“, Venet. ap. Barth Baronchelli 1752. 8°. 499 p. Pozneje je odšel v Šibenik v samostan za učitelja bogoslovja, ter je naposled bil okronjen kot naučitelj in s tem rešen učiteljske službe. Odbran v Rimu za apostolskega legata v Dalmaciji, Bosni in Hercegovini, izpolnjeval je rad in točno svoje dolžnosti, tudi z velikim vspehom krščanskih stvarij. Do pod starost svojo upravljal je s samostani, a v Sv. Martinu na otoku Braču osnoval je jeden novi na način italijanskih. Umrl je v Zaostrogu 16. dec. 1760.²⁾

Národu svojemu napisal je Kačić Miošić dve knjigi, prvo v pesnih a drugo v prozi. Potujoč v svojem poslu kot papeški poslanik po Dalmaciji, Bosni, Hercegovini, preiskaval je in zbiral neprenehoma in marljivo stare predaje, spomenike, povelje in vsakovrstne uspomeno o svojem narodu ter je iz takih zapiskov in pri-

povedek začel sestavljati razne pesni, katere je pozneje zložil v jedno celoto in objavil pod naslovom: „Razgovor ugodni naroda slovinskoga, u komu se ukazuje početek i svrha kraljá slovinskih, koji puno viková vladaše svim slovinskim državam, s različitim pismam od kraljá, banâ i slovinskih vitezová, izvadjen iz različitih knjigâ i složen u jezik slovinski po Fra Andriji Kačiću Miošiću iz Brista, štioecu jubilantnomu etc.“ u Mletcih 1756. 8°. 396 str. Ta pesenska knjiga Kačićeva se navadno zove „Piesmarica“, in je bila do danes že kakih 15krat natiskana, n. pr. zopet v Mletcih 1759, 1801, 1811, v Dubrovniku 1826, 1832, 1850, v Beču 1836, v Zadru 1838, 1846, 1851, v Zagrebu 1851, 1862.¹⁾ — Kakor že naslov téga „Razgovora“ povéda, hotel je Kačić opevati v njem ves Slavjanski jug (razven Slovencev), a v pesnih je hotel naslikati svojemu „slovinskemu narodu“ junaško njegovo prošlost. Uvidel je tudi, kako imajo v národnih pesnih psevalo Srbi, ter se je tako osvedočil, da Hrvati v Dalmaciji več znajo o Kraljeviću Marku nego li o katerem svojem bližnjem junaku; pa je zato bolj opeval dalmatinskim Hrvatom bližnjeje junake, domače sinove, za kar ga ide tem večja hvala v svojih rojakih. Vsa zbirka obsega 261 pesnij z uvodi v prozi.²⁾

Druga knjiga, ki jo je spisal Kačić svojemu národu, je povestniška in ima naslov: „Korabljica pisma svetoga i svih viková svita dogadjaji poglavitih, u dva poglavja razdiljena, jedno počimlje od počela svita do porodjenja Isusova. a drugo od porodjenja Isusova do godišta 1760, prinešena iz knjigâ latinskih, talijanskih i iz kronika Pavla Vitezovića u jezik bosanski po Fra Andriji Kačiću iz Brista reda sv. Frane male bratje“, u Mletcih 1760. 8°. 495 str., in je tudi bila pozneje večkrat tiskana, v Mletcih 1782, v Dubrovniku 1833, 1836, v Zadru 1854, 1858. — Druga polovica té „Korabljice“ (= Ladjice) se po sodržaju povse ujema s pripovestimi domačih dogodjajev v njegovem „Razgovoru“. Kačić je té pripovesti nabral nekaj iz obiteljskih in mestnih arhivov, nekaj iz národnih pripovedek in národnih pesnij; in v tem obziru je delo dosta zanimivo in imenitno, ker nam podaje jako cenjene povestniške črtice o plemenitih rodbinah bosensko-dalmatinskih. Kritične raziskave in historijske popisovalnosti seveda tu ne smemo zahtevati; sam pravi, da je pisal za ljudi neučene, kateri ne razumejo ni besede latinski ali italijanski,

¹⁾ Minorit Emer. Pavić jo je preložil na latinski (Budae 1764), in W. Gerhard nekoliko primerov na nemški jezik (Leipzig 1828). Ulomki so bili tiskani tudi s cirilico (Bud. 1818 1828).

²⁾ P. J. Šafařík: Gesch. d. südslav. Literatur II. 69, 138, 182; Ljubić II. 419, 460.

¹⁾ Vid. „Slov. Svet“ str. 249.

²⁾ S. Ljubić: Ogljed. knjiž. poviesti jugoslav. II. 419.

iz katerih jezikov je prevajal na „slovinski“. Sicer pak je tá knjiga tudi izvrsten vzgled národne proze, dakakor ikavskega razrečja (stsl. t = ě izgov. = i).¹⁾

No, glavno delo Kačičevo je njegova „Piesmarica“.

Pesmarica Kačičeva je prava národna knjiga, čije pesni so upravo pogodile žico národno. Koliko narod ceni to knjigo, dokaz nam je to, da se je ista udomila v kmet-skih hišah, obrtniških delavnicah in pastirskih kočah, in pa da je v malo več nego tečajem jednega veka prišla 15krat na svetlo, a je je bilo izdanih do 20.000 iztiskov.

Kakor je bil Kačič človek dobrega srca in zavzet za dobro svojega národa, ni nikdar prenehal brigati se za njegovo duševno blago: a uveril se je po svojem potovanju po „slovinskih“ zemljah, da so národne pesni ona velika moralna podpora, katera predstavljajoča národu njegovo slavno prošlost, ne daje, da propade, temveč mu vedno v spomin kliče njegovo najsvetejše blago, vero in národnost. A ker se v národnih pesnih povestnica jugoslovanskega národa omenja sem in tja razbrskano, nikakor pa ne v celosti: zato je odločil Kačič, da nadopolni, česar nedostaja, po načinu národnih pesnij. In tako je postal njegov „Razgovor ugodni naroda slovinskoga“. — Kačič torej ni nabiral pesnij národnih, kakor so nekateri učenjaki bili njegove pesni pomešali s pravimi národnimi, n. pr. Italijan Fortis in po njem Nemeec Herder, vsprejemši Kačičevi dve: o Milošu Obiliću in o Kralju Radoslavu v svojo zbirko národnih pesnij slavjanskih.²⁾ — Nego Kačič je iz národne tradicije izbiral samo dogadjaje, pa je na njih po omeri národnih pesnij sestavljal svoje lastne, dodavši iste dogadjaje v prozi. To nam sam svedoči v pesni o uzetju Carigrada, o kući Frankapanskoj idr. Samo o petih pesnih poveda izrecno, da jih je čul tako pevati, kakor jih priobčuje, in to o ženidbi Sibanjanina Janka, o Sekuli i Mustajpaši, Dragoman djevojci, o Juriši Senjaninu, pa o Radislavu, katera poslednja pa je vendar tudi nekoliko premenjena. Imel je „starac Milovan“ — tako namreč Kačič navadno imenuje sebe ali pesnika tega dela — imel je samo pred očmi neučeni narod selski, ter njemu je peval brez začinke z zgoljno besedo domačo, katera mu najbolje ugaja ter ga tudi najbolj giblje, ker ne prihaja skoz nauk in skoz umetje, da teče iz srca kakor voda izpod pečine v gozdu. Pesmarica Kačičeva je tudi iz tega obzira bila in danes je in bode do veka velike koristi za ljudsko nabraženost; a za višo, ako i upravo nima velike književne cene, ima gotovo preveliko od strani jezika, ker se more brez dvojbe reči, da je ona v tem pogledu naj-

boljši vzgled za onega, kateri želi krasno, čisto, prosto in pravilno hrvatski govoriti in pisati. — Tako sodi o Kačičevem delu Ljubić II. 419.¹⁾

Da še vsaj nekoliko tudi prisposodobimo Kačiča z národnim pesnikom in njegove pesni z národnimi, naj navedem, kako o tem govori neki (meni sicer nepoznan) ocenjevatelj Kačičevega „Razgovora“.

Kar se tiče sodržaja, ne spada Kačič med národne pesnike; kajti nijeden od njih ne bi bil izbral svojim pevanjem takošnega predmeta, kakoršnega si je izbiral on. Ali kar se dostaja načina, s katerim je predmet slobodno izbran zložil v pesni, tu se Kačič more primerjati najizvrstnejemu slepcu in pevaču srbskemu. O tem ne bi národni pevač peval, o čemur peva Kačič, ali gotovo bi bil istim načinom; in v tem upravo leži tajna moč in razlog, da je národ njegovo Pesmarico tako priljubil. Kačič zvesto povéda, od kod je kaj vzel, in drži se strogo povestniških dogodkov. Istotako je nastojal, da tudi v onih pesnih, katere je vzel iz národa, izpravi vse nehistoričnosti. Kar se tiče oblike, pridržal je Kačič národno merilo, deseterec; v osmercu je zložil samo nekoliko poskočnic, katere se pevajo v kolu. V dvojem se vendar razločujejo Kačičeve pesni od národnih. Razdelil je on pesen v četverovrstne kitice; take razdelitve v národni pesni ni. Kačič se je v tem ravnal po dobrovniških pesnikih, posebno po Gunduliću, kateri je v tem posnemal Italijane. Nadalje nimajo srbske in hrvatske národne pesni rime; ne ogibljejo se je sicer povse; kjer slučajno pride, dobra je, ali ne iščejo je nikdar. Kačič nasproti upotrebljuje rimo, kjerkoli more. V ostali tehniki Kačičevi, v razdeljevanju predmeta, v uvodih in orisih pesniških pogodil je Kačič národne pesni jako srečno. On često začinja z uvodnimi stih, katere nahajamo v národnih pesnih; ali se vendar čuva epiške obširnosti in ponavljanj, označujočih národne pesni. Opisovalnih prilogov ima le malo, a lepo zloženih národnih besed še manj.²⁾

Naposled še pristavljam tukaj o Kačičevi Pesmarici sôd iz Šafařika II. 138 po priliki tako-le glaseč: Naj si tudi so nekateri neveščaki, kakor Fortis (Viag. della Dalm. II. 151), ali pristranski misleci hoteli zmanjšati vrednost teh pesnij: istina je in bode vendarle, da Kačič ni bil kak navaden poet, in da njegova knjiga v več nego v jednom obziru spada med dragocenosti hrvatske literature. Da vzbudi, ohrani in ukrepi mnogo v nevarnosti bivšo národnost Hrvatov z živim predočevanjem junaških činov njih dedov in pradedov, to je bil veliki smoter pesniku. Pesni so v národnem merilu in duhu, zvesto posnemajoče prava národna pevanja z vsemi njihovimi vrtilinami in nedostatki. Zato pa je tudi knjiga toliko priljubljena národu, ter dočim Gundulićeva in Pal-

¹⁾ P. J. Šafařik: Gesch. d. südslav. Literatur II. 69, 138, 182. Ljubić II. 419, 460.

²⁾ Fortis: Saggio d'Osservazioni sopra l'isola di Cherso et Osero 1771; Viaggio della Dalmazia 1774. Herder: Die Stimmen der Völker in Liedern 1778—79.

¹⁾ Prim. tudi Šafařik II. 138, 139. A pesniški opis: P. Preradović (Djela 213) v poslanici Kačiču.

²⁾ Iz zapiskov o gimnazijskih lekcijah.

motičeva preizvrstna dela ali trohné v temnih čumnatah, ali jih jedva proučavajo nekateri diletanti, razlegajo se Kačićeve junaške pesni po vseh krajinah in krogih obče domovine hrvatske. Celó nekateri Srbi grškega obreda

učili so se latinskemu pismu, samo da morejo čitati Kačića. —

A Slovenci? No, bodimo i mi Slovinci!

Andrej Fekonja.

O tehniških izrazih v zakonodavstvu.

(Dalje.)

II. skupina.

Izrazi izposojeni.

A. Gledé na izraze, povzete iz tujezemskih jezikov, je bistveno učiniti razliko med tem, kar si izposojujejo juristi, in tem, kar zajemlje od tod sam národ.

Kar se tiče prve kategorije, so srbski in hrvaški juristi dovolj strogi puristi; oni se izogibljejo tujih besed, kar, kakor znano, ne dela velike skrbi na primer njih nemškimi sobratom.

Dolžen sem priznati, da s svojega stališča sem jaz tukaj v obče za zdravo razumljen purizem.

Drugače je z besedami, katere je iz tujega jezika sprejel národ sam. Gledé na nje, zdi se mi, treba je pred vsem razsoditi: ali ima tuja beseda še kakšen prvotni sinonim v národnem jeziku, ali pa ga nima. V prvem slučaju, po mnogih mislih, treba dati národnim elementom prvenstvo pred inostranskimi. To veljá zlasti o besedah turškega vira, od katerih ima malone vsaka osnovni slovanski izraz. Celó v téh slučajih, ko je beseda inostranskega vira prišla že v večo uporabo, zdi se mi, je treba kolikor možno, skrbeti za to, da bi se rabil národni izraz, toliko bolj, ker so n. pr. turške besede v nekaterih primorskih krajih malone popolnoma neumevne, med tem ko je večina od primorskih prebivalcev izposojenih italijanskih besed nepoznana po drugih krajih.

Gledé na té nemnože tuje besede, katere so umljive célemu národu, kakor rizik, kapara, interes, ne imajoče primerno odgovarjajočega domačega izraza, zdi se mi, da se smejo one svobodno sprejeti, zlasti ker so znale postati takošna národna pridoba, kakor čisto slovanske besede. Treba je opomniti, da so navedene besede sprejete jednako v najpoglavnejših evropskih jezikih, ne pripadajočih celo k romanskej skupini.

B. Besede, kakor znano, ne izposojujejo se samó iz tujezemskih jezikov, marveč se često tudi prevajajo, ali pa po vzorcu tuje besede vstvarja se nova v národnem jeziku. Národ, kateri si kaj rad izposodi od sosednega národa káko besedo, se le redko kedaj loti prevoda té besede ali na posnemalno njeno sestavljenje.

Književniki, pa juristi, ne dovoljajoč sebi okoristiti se z inostranskimi besedami, jih kaj radi prevajajo, ali sestavljajo nove po vzoru inostranskih.

Njim se dozdeva, da, ako je tuja misel ali beseda samo oblečena le v obleko národnega jezika, pa s tem je ona že postala národna. Med tem pa se nič také ne

oddaljuje od namena, učiniti zakon pojmljiv národu, kakor zlasti to delovanje juristov. In to je povsem umevno. Tehniški izrazi dotičnega národa, jednako z drugimi izrazi njegovega živega jezika vstvarjajo se na osnovi zgodovinskih elementov, vplivov, dogodkov, ekonomskih uslovij, verovanj, sporočil; z jedno besedo, na osnovi vsega zgodovinskega življenja tega národa, — v večini slučajev različnega od zgodovinskega življenja ónega národa, kateremu se prednaznačujejo ti posnemalni proizvodi; naravno zaradi tega, ker so mu nepristopni.

Beseda doséd n. pr., katero Petranovič v svojem posnetku iz omenjene že terminologije proizvaja iz *Ersitzung*, ali pa razsvoj, katera se je vstvarila na osnovi besede *expropriation*, ti dve besedi nista nikakor umevniši národu, nego óni tujezemski sesedi, ki ste jima služili za vzor.

Ti prevodi so včasih celó smešni, kedar se prelagatelj zmoti v izhajanju besede, katero posnema, ali pa ne razume njenega sedanjega pomena. Takó, n. pr., iz *laudemium* vstvarja Petranovič hvaljevina, misleč da ta beseda prihaja od *laudare*; — beseda *tvrdka*, sestavljena po besedi *firma*, katero je on smatral naravnost za latinsko, a ona je zdavna postala italijanska ter dobila v tem jeziku svoj sedanji specijalni pomen. Kot paralelo navedem poljsko *wrzechnica* in hrvaško *vseučilište*, ki niste nič drugega, kakor neučeni prevod besede *universitas*.

C. Pri romanskih národih daje se latinskim juridiškim izrazom samo odgovarjajoča slovniška končnica dotičnega jezika, vse ostalo ostaje latinsko. Takó *usucapio* spreminja se v *usucapion*, *usucapione*; *rei vindicatio* v *revendication*, *rivendicazione* itd. Té besede národu nikakor niso umevne tem manj, ker se to novejšo prelaganje vrši včasih le na osnovi skrajšanja latinskega izraza. Takó, n. pr., francosko *prescription*, italijansko — *prescrizione*, je osnovano le na prvi besedi dotičnega latinskega jezika, ki se je glasila v polni sestavi jezika: *praescriptio longi temporis*, — a da bi se razumel pomen polnega latinskega izraza, treba je poznati zgodovino rimskega formularnega procesa. No, pri romanskih narodih smo že videli, nasprotno demokratizmu, zakoni, zlasti zakoniki, se sestavljajo glavno le za juriste in za ljudi z bolj ali manj znatno šolsko izobrazbo; za umevanje zakonov od strani preprostega národa se obrača jako malo zanimanja.

Tudi Slovani imajo svoj davni obči jezik, kateri odgovarja latinskemu za romanske národe. Zato je vprašati: imajo-li tudi oni posnemati juriste romanskih národov v črpanju izrazov iz davnega jezika? Ker nas pri sestavljenju zakonov vodi pravilo, napraviti zakon umeven národu, torej je jasno, da mi ne moremo brezuslovno slediti njih zgledu, celó gledé spremenivših se besed do-

tičnega jezika, v našem slučaju jezika Srbov in Hrvatov prejšnjih stoletij. Mi smo tega mnenja, da je le v tem slučaju, ako ni možno najti neobhodno potrebnega izraza v v sedanjem narodnem živem jeziku, možno sprejeti ga tudi iz staro-slovanskega in staro-srbskega jezika, ako je beseda razumljiva, ali more napraviti se umevna za národ.

(Konec pride.)

Ruske drobtinice.

СЪ МІРУ ПО НИТКѢ, ГОЛОМУ РУБАХА.

Narodna pogovorka.

Kmečke zemlje ne smejo se v Rusiji prodajati niti zalagati v smislu ravno potrjenega zakona, in sicer je vse to brezuslovno (brezpogojno) prepovedano, če je odkupnina od teh zemljišč že plačana. Zemljišča, katera imajo cele občine, smejo prodajati le izjemno, če gubernator prosi za to ministra (notr. del) in ta dopušča prodajo. Naslednje (podedovane) deleže, spadajoče na hišo, smejo prodati le v tem slučaju, če zemljo dobi človek, ki je dotle bil brez zemlje ali je imel le malo in živi v istem selu, ne krčmar in ga najbliži urad pohvali. Izkupljeni deleži ne bodo prodajani na javni dražbi na temelju vknjižb po izdanju zakona. Vse pa, kar bi se storilo proti tem pravilom, pravno ne velja nič.

Vidimo torej, da Rusija tiho in skrbno dela za oni stan, ki ga tudi pri nas radi imenujemo „steber države“, pa mirno gledamo, ali bolje, gledajo modri odločujoči gospodje, če se ta steber — jako majé.

Cene na zemljo v Rusiji rasto, posebno na jugu, časi so se v zadnjih 10 letih povečale na 150%. Prej je desjatina veljala navadno 40 r., sedaj blizu železnic soji 120 r., najemnina pa 7—10 r. za desjatino.

Vemo pa, da rastoča cena zemlje pomeni navadno — rastoče blagostanje.

Od zadnje rusko-turške vojske še nikoli ni stal menični tečaj tako dobro kakor ravno sedaj, kar pokazuje, da Rusiji veruje — denar.

Slučevskij veli o židovskem vprašanji, da je to vsesvetsko. V Rusiji smejo prebivati Židje le „v črti naseljenja (въ чертѣ осѣлости) in to je največa sreča za Ruse, „največi dar, ki ga nam je zapustila zgodovina.“ Rusija je Žide prevzela s Poljsko vred in „ta dedščina je bolj težka, nego dve bivši vstaji, nego slab poljski vpliv na dobro ime Rusije vse poljske emigracije, nego vsaka pasivna ali aktivna borba Poljakov proti nam.“ Poljakom so Židje vedno pomagali, in prvi Poljaki, kakor n. pr. knez Adam Czartoryski izrekel jim je še na smrtni postelji gorečo hvaležnost. Ko je znani markiz Wielopolski 1801. l. prišel v Varšavo, da prevzame vladu, ko je bilo to mesto in Poljska že jako razburjena, pozdravil je Žide posebno ljubeznjivo kot klico (kal) bodočemu srednjemu stanu.“ Katoliško duhovščino je to tako užalilo, da je javno pridružila se — vstaji.

Dokler si ne pribore v Rusiji pravice prebivanja povsodi, žele si, 1) da ne bi ravno radi njih pregledavali oderuških postav, 2) da jim ne bi prepovedali krčmarjenja, 3) da bi odpravili omejeje postotkov učencev v gimnazijah, progimnazijah in realkah in da bi okoli 20 klasičnih gimnazij osnovali samo za Žide, 4) da bi smeli prejemati v zastavo negibljivega posestva, da bi smeli biti najemniki posestev in se smeli zopet seliti zunaj mest in mestec. Posebno si žele, da bi se razveljavila pravila 3. maja 1882. izdana na obrani kmetov in v obče selskega prebivalstva od židóvske izrabe in židovskega izsesevanja. Ko bi vse to dobili, bi se morda zadovoljili s „črto naseljenja“ — vsaj za nek čas.

Gledé (ruskega) stundizma kaže se vedno bolj, da ima bolj socialni nego verski značaj. Štundisti ne priznavajo državne vlasti, niti družine, vlastnosti, niti sedanjega državnega ustrojstva, niti vojske, sodnij, cerkve. Želé si pa svobode, enakosti in bratstva. Oni govoré, da na zemlji ni druge vlasti, nego je božja, zato da ni treba plačati davkov, a mirno čakati novega življenja. Posebno se vesele, da se bode zemlja delila, t. j. da jo bodo imeli vsi, ker zemljo je Bog vstvaril, a ne ljudje, i Kristus je trpel za vse. Ljudje naj bi živeli v posamičnih bratstvih ali občinah in si razdeliti delo, proizvode pa menjati med seboj; tvornice bile bi obča last, kupci bi bili nepotrebni, pa tudi — gospoda.

Da vlada priznaje socialni pomen te sekte, dokazuje to, da je minister notr. zadev poslal posebne činovnike v nemške kolonije, da se obustavi ta gotovo škodljiva propaganda.

„Очерки и рассказы. Владимир Кораленко. Москва 1890 изд. 4. ое. Med mlajšimi ruskimi beletristi kritika priznaje K.-a, da je darovit. Napisal je že precej veliko in tudi slabijih stvari. Piše pa lahko, neprisiljeno, kakor piše v obče pravi umetnik. Piše navadno, kar je videl in čul: zato je nekoliko subjektiven in čutljiv, pa vendar navadno objektivno — resničen. Blaga njegova duša išče rada svetlih stranij v človeku, išče v njem one božje iskre, katera se sveti tam nekje v zadnjem kotiču srca tudi grešnikovnega. On veruje duši človeške, ne veruje le — farizejcem. On globoko čuti, da pred Gospodom ni bil pravičen oholi farizej, mari mitničar, ki je ponižno molil: Gospod, bodi milostiv meni grešniku! Zato K. rad išče sredi lažij in hinavstva, sredi „pobeljenih grobov“ skesanega mitničarja, gleda mu v srce, išče in — vidi, da tam brli slaba lučica, časi pa gori svetlim plemenom ta lučica božje milosti in ljubezni, ogreva in preraja grešno dušo, da pisatelja srce kipi radosti in — gotovo tudi čitatelju.

Pisatelj je živél in globoko čuti: on je iskren, resničen, zato pri vsej subjektivnosti vendar tudi objektivni. Saj pisatelj čistega, vzvišenega uma in srca ljub. resnico, išče in riše jo z navduševalno gorečnostjo svoje pesniške duše, čuti, da je človek, slab človek, vé pa tudi, da mu duša vsa gorečna teži za svetim ognjem Bogu nas bližajoče človečnosti.

Ta iskrica sveti se pri K.-u., sicer ne še kakor pri velikih pisateljih, ali se sveti. V „durnom občestvú“ riše nam K. dogodek iz — morda lastnega — življenja. Vrši se pa v jugo-zapadni Rusiji, kjer so pomešani Poljaki, Židje in Rusi, kjer so še gradovi nekedaj ponosnih „vitezov“ in poleg takega gradu je zapuščena, na pol podrta unijatska kapelica, kjer so se nastanili razni nesrečniki, pijanci, berači po obrtu ali po potrebi in celo siromašni plemenitaž „general“ Turkevič in „profesor“, katerega kličejo tako, ker je bil nekedaj odgojitelj, pa je na pol poludil itd. Vse te junake riše K. s takim človečnim humorom, da si nehoté mislimo, e, takih junakov je več med nami, četudi časi hodijo — v fraku.

A pripoveduje vse to „potepuh“, kateremu je rano umrla nježno ljubljena mati, a oče ga ni ljubil, bil je mračen in strog

ter je sina ravno zato pognal po svetu, da je prišel med družbo v kapelici, in potem sta se vendar razumela oče in sin. V tem društvu je mladenič videl marsikaj slabega, ali se ni pokvaril (!), ker je imel za mentorja „potepuha“ (!) pana Tyburcija. Čitatelj pač vidi, da je vse to precej romantično, neverjetno: nejasen je njegov pogled na svet, precej meglene njegove slike. Srce pa ima mehko, blago.

V istem malo romantičnem duhu napisal je K. še: *Lésv šumite in stáryj Zvonárč, Soně Makara*, ki je fantastičen, ali dušeslovno vendar resničen: Makarja, na pol divjaka, dosega in blaži svetilo Kristovo, da jasno vidi, kaj je grešil in se kesa, a to je glavno.

Znani N. S. Solovjev govori o pomenu ruske kulture (u duhu slavjanofilov, če tudi ni slavjanofil), da Rusiji ni bilo treba hoditi po dolgom trnjevem poti, po katerem je hodila Evropa in razčistila pot za Rusijo. A kaj smo storili za znanost, vprašuje S. in odgovarja, da nič. „Ruska znanost ni osvetila sveta z novo zarjo. V matematiki, kemiji, v bioloških znanostih moremo naštetih nekoliko učenjakov, ki imajo lep glas v evropski znanosti. Ali kaka posebna ruska znanost niso dela teh učenih: premalo jih je in preveč so raztresena, in kar je glavno, nimajo odločno narodnega značaja.“ Druge ko evropsko znanost S. ne priznaje sedaj in veli, da je tudi ne bode, posebno ne ruske, ker Rusi po njegovi misli samo znajo posnemati. Ruski kritik J. Nikolaev pa pravi na to, da je evropska znanost vrhunec dosegla v Newtonu in sicer tako: Kopernik je uvel v zvezdoznanstvo naravno sistemo, Kepler je odkril v njem empirične zakone, a Newton obči racionalni zakon. Dalje evropska znanost ni šla: sedaj se množi po količini, ali gubi po kakvoči: rodila da se je iz katoli-

cizma, in ker ta (po misli ruskega kritika) prehaja v racionalizem v znanosti, ne more in ne pojde dalje. Ta evropska znanost odgovorila je Napoleonu I., ko je vprašal Laplace-a, zakaj v svoji „nebeški mehaniki“ ne govori o Bogu, da ni potreboval te hipoteze. A pravoslavni misli, da bode morda slovanski Newton odkril to kot resnico, očitno za vse, kar je germano-romanskemu Newtonu v znanosti bila le hipoteza? Mogoče je pač, ali ni nemogoče, da isto odkrije romano-germanski učenjak.

Res je, kar pravi S., da sedanji mladi ruski učenjaki vedó več od svojih prednikov. „Ali mesto znanstvenih del, ki imajo svoj določen cilj, videli smo le rastočo na vse strani kopico snovi, potrebne za strojenje (zidanje), a delo učenjakovo vedno bolj in bolj prehaja v navadno obrtnikovo delo.“ Kdo ne bi pritrđil, da se ravno med Slovani posebno lahko širi in šopiri tako „navadno obrtnikovo delo“ brez določenega cilja ali pa z istim ciljem, ki ga ima navadni obrtnik, ki dela — za plačo, pa mu je vse drugo jako malo mari? Ruski kritik tolaži se, da da je ruska povest, ruski roman našel svojo samostalno pot, da to priznaje Evropa, da pa v znanosti to še ni bilo mogoče ravno zato, ker so ruski učenjaki preslepo hodili za Evropo in z njo vred postajali — navadni obrtniki, da evropske dedščine niso pregledavali kritično. Pa saj se jim ne more zameriti, da niso v kakih petih letih mogli doseči one samostalnosti, katero je priborila si evropska znanost tečajev mnogih, mnogih stoletij, celo tisočletij. A g. Vlad. Solovjev „je koj odločil, da v znanosti (kakor v obče) mi nismo za nič.“ Taka določba je pač gotovo — pre nagljena bodisi gledé Rusov, bodisi gledé slovanstva v obče.

C.

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Družba sv. Cirila in Metoda vabi k V. redni veliki skupščini, ki bo v sredo 24. septembra t. l. v Ljubljani.

Višja dekliška šola se ustanovi v Ljubljani. Predlagajo se 3 razredi; sprejemale pa bi se deklice, ki dovršé 5. razred ljudske šole ali pa one, ki napravijo vsprejemni izpit. Zahteva se starost 12 let. Šoli bi se dodali posebni tečaji za pouk o gospodinjstvu. Ženska ročna dela pa bi se že v šoli temeljito učila.

„**Krajcarsko društvo**“ se je osnovalo v svoj čas, z namenom, da bi se po lahki poti nabirali prispevki za „Narodni Dom“ v Ljubljani. Po knjižicah z znamkami je nabralo društvo po krajcarjih in desetih blizo deset tisočakov. Ali zanimanje za te knjižice je skoro popolnoma nehalo. Izmislilo si je pa drugo pot. Po izpremenjenih pravilih ima sedaj tudi pravico v svoj namen izdavat tiskovine, ter je dalo podobice 4 slavni Slovencev: Vodnika, Slomška in Bleiweisa v različnih okvirih in različni velikosti, v jedni ali dveh barvah natisniti na vizitnice, naznanilne kartone liste in zavitke za pisma! Podobe so krasno izdelane, podaje se eleganten tisk in „narodni popir“. „Krajcarsko društvo“ želi in se nadeja, da bodo rodoljubi pri njem naročali si vizitnice, naznanila in pisma. Nekaj bodo draža, ali to bo na dobček „Narodnemu Domu“. Kmalu se naznani pri katerih trgovcih se bode prodajal ta „narodni popir“, ki je iznajdba Čehov, in ki služi pri „Ustredni Matice Školské“. Mi z našega stališča ponavljamo, da bi se rodoljubi po vsem Slovenskem poprijeli tega novega sredstva, v obče pa odločili se, kaj več in izdatnišega storiti za „Nar. Dom“, da odpadejo žrtve na to stran ter se usredotočijo

za druge narodne namene in zadače, sosebno za slovensko šolsko društvo, katero deluje in ne more delovati kakor s preskromnimi, premajhnimi pomočki. „Südmark“ z druge strani izzivlja Slovence, da osnujejo odgovarjalno društvo v paralizovanje nemškega društva.

† **Jurij Šubic**, slavni slovenski rojak, najizvrstniši slikar slovenskega rodu sedanje ali morda vseh dob, umrl je nagloma za kapjo v bolnici v Lipskem v 34. letu življenja. Pripravljaj se je na pot k prijatelju graščaku Keesu v Raschwitzu na Saksonskem, kjer je bil prevzel večé delo. Pokojnik je deloval v Parizu pri Munkaczy-ju, Brožiku in drugih slavni mojstrih. V Ljubljani v muzeju in pri zasebnikih je več njegovih krasnih slik. V Cerkljanski cerkvi na Gorenjskem je njegova slika sv. Cirila in Metoda; v podobi sv. Cirila je naslikal samega sebe. Več slik posebne krasote je napravil za cesarjeviča Rudolfa delo: „Die österreichische Monarchie in Wort und Bild“ v oddelku za Štajersko in Kranjsko. Lani je umrl slavni brat njegov, tudi na tujem, in takó je izgubila slovenska domovina dva izredno nadarjena in mojsterski izšolana umetnika. Oba brata sta bila zajedno prava rodoljuba in plemenita značaja; zavedna svojih darov, nista poznala nikakega napuha, bila sta v družbi in vedenju skromna, kar se dá le misliti. Od pokojnega Jurija je umetniški svet pričakoval še mnogo, mnogo, kar bi bilo pomnožilo njemu slavo in čast slovenskemu narodu. Večna slava imenu Jurija Šubira!

„**Celjskega Sokola**“ osnovalna slavnost vršila se je pri veliki udeležbi naroda in raznih društev 7. in 8. septembra. Došli so: „Sokol Ljubljanski“ z zastavo in 60 člani v društveni obleki, „Sokol Tržaški“ z zastavo in

20 člani, „Sokol Zagrebški“ s 25 člani, „Sokol Dolenjski“ z zastavo in 16 člani, „Sokol Goriški“ po deputaciji 3 članov, „Savinjski Sokol“ z zastavo in 10 člani; došla je deputacija 3 članov „Hrvaškega Sokola“, kateri se je pridružilo okoli 18 hrvaških Sokolov v društveni obleki in 10 biciklistov Sokolskih, potem „Pokupski Sokol“ iz Karlovca po deputaciji 3 članov. Iz Zagreba je došlo lepo število hrvaških in slovenskih domoljubov in odličnih dam. Zastopanih je bilo tudi mnogo drugih društev. „Celjski Sokol“ je štel 36 članov. Olikano in zmerno vedenje slovenskih Sokolov je napravilo velik moralen vtis na prebivalstvo; ogromna večina Celjanov se je tudi dostojno vedla ter je dokazala, da ne mara poslušati nemških hujskačev in slovenskih renegatov. 300 stanovanj je Celjsko prebivalstvo prepustilo „Sokolom“ in udeležnikom slavnosti na razpolaganje. Po mestu ni bilo dovoljeno, da bi svirala godba, in da bi se razvile zastave. To je vzbudilo pravo veselje med člani „Südmarke“, katero društvo je istega dne zborovalo v Celju. To veselje je čitati iz poročil v „Grazer Tagespost.“ Od slovenske strani se ni kalil mir oba slavna dneva. „Neue F. P.“ pa ima brzojavko, katera poroča, da je ob sprevedu na Sokola letelo kamenje s strehe neke hiše, in je moral župan dr. Neckermann osebnost miriti Nemce. „Slov. Narod“ od 10. septembra pa ima poročilo, da sta 8. septembra „Celjskega Sokola“, ko je odklepal hišna vrata, zavrtno napadla meščanski učitelj Celjski Gusenbauer in sin okrajnega šolskega nadzornika Ambroschütza. Ta „Sokol“ je precej ranjen na vratu. O tem in drugem se zve pozneje kaj še pred sodiščem.

Sokolske slavnosti v Celju in v Opavi kažejo šele sedaj, kako nedostojno, izzivno in razžaljivo so se vedli pristaši nemških strank. Policija ni bila ne tu, ne tam kos svoji nalogi zato zahtevajo Slovani za Celje in Opavo državno policijo. Nemci sami se že sramujejo, da je v občeh možno kaj takega od njih pojedinih rojakov. Kakor se kaže, je državni poslanec dr. Fup žalil celó gospe in gospodičine, ki so se udeležile slavnosti v Opavi. Ne Slovenci ne Čehi ne molčé več na take provokacije. Stvari dojdejo še pred sodišča; že sedaj po morajo nemško liberalne novine preklicovati laži, s katerimi so hotele prikrihati sramoto krivičnikov, ki so pristaši njih strank.

Dr. Dragotin Prus, zdravnik v Konjicah na Štajerskem, vzoren rodoljub in plemenit značaj, umrl je 9. septembra.

Goriško. Pri dopolnilni volitvi za deželni zbor na Tolminskem je bil dr. Anton Gregorčič jednoglasno zopet izvoljen. S tem je narod zavrnil one, ki so tega rodoljuba in neumornega slovenskega dejatelja na Goriškem žalili, obrekovali, po raznih potih izpodkopavali ter namerjali, da bi se zagnal na pastirstvo in na stalno pozabljenje v kak nedohoten kotic goriške dežele. — Kaj so vse počenjali proti dr. Gregorčiču in njegovim prijateljem in pristašem, opisuje nekoliko „Nova Soča“ od 5. sept. t. l. Z občega slovenskega in slovanskega stališča je vredno, da navedemo nekoliko stavkov iz tega opisa. „Nova Soča“ na sploh govori o neke vrste „voditeljih“, ki bi radi ostali kot taki, tudi ko bi ne bil narod več za nje. Takim „voditeljem“ da pomagajo vzdržati se njega prijatelji, njemu jednako pohlepni, ki pričakujejo po njegovi pomoči petakov, križcev, naslovov ali zaželenih mest ter ga ne pustijo, da bi delal po svojem spoznanju, iz strahu, da bi oni pri tem ne izgubili.“ „Taka brezbožna in brezvestna družba sestavila se je lansko leto pri nas ter se je usilila „voditelju“ kot

voditeljica, varuhinja in svetovalka. „Voditelj“ se ni mogel ustaviti nesramnici, kajti žugala mu je s svojim vplivom, ki si ga je pripisovala in še vedno pripisuje, med narodom ter z dotedanjimi vspehi svojih lažij, obrekovanj in strahovanj navzgor in navzdol. Ta brezbožna zalega, katero pozna že vsak politični otrok, in za katero že tujci s prstom kažejo, začela je po nasvetu svojega načelnika, ki si povsod hrbet varuje, nezaslišano hudobijo proti narodu in njegovim najboljšim sinovom. Lazila je okoli uradnih sob od najniže do najviše stopinje, zahtevala, naj se „sprejme na protokol“, da se izjavi o panslavističnih in šizmatičnih Slovencih, Tonklijevih nasprotnikih, ter ulagala ustne in pismene pritožbe, sloneče na njenem peklenskem sovražtvu in zavidu. Čez pol leta so nadlegovali višje in nižje urade z izrodki svojih spletk in nečuvence drzovitosti, dokler ni postala njih lažnjivost, in uprav peklenska hudobnost znana vsem, ki se le količkaj zanimajo za politične razmere na Goriškem. Česar si niso upali proti nam naši najzagrizenejši nasprotniki, storili so rojaki, ki so si po vrhu še kakor v zasmevanje katoličanstva hoteli nadeti pridevek „katoliških politikov.“ „Nova Soča“ očita potem dr. vit. Tonkliju, da ni izrazil svojega studa „nad nepoštenim in ostudnim rovarstvom in spletkarstvom proti iskrenim rodoljubom slovenskim.“ — Mi pristavljamo, da so se v resnici godile take denunciacije in to na takih mestih, kakor bi si nikdo med nami niti ne bil sanjal. Takega orožja rojaki proti rojakom na tak način na Slovenskem menda še niso rabili. To je dovolj!

„Südmark“ je osnovala v kratki dobi 35 skupin po raznih mestih in trgih, ki so na slovenski zemlji. Ni še mnogo nabrala v novcih; ali to naj nikar ne moti rodoljubov slovenskih. Mi menimo, da je celó taktika v tem, da so nabrali samo kakih 3000 gld.; to naj bi služilo, da Slovenci zadremlejo v mirno spanje. Mi prokujemo, da ne bo dolgo, ko bo „Südmark“ imela velike vsote na razpolaganje. Kakor je v Nemčiji Berolinski Schulverein, ki pošilja znatne vsote nemškemu Schulverein v Avstro-Ogersko za šolske potrebe, jednako je na Nemškem društev, katera skrbe za gospodarske potrebe „zunanjih Nemcev“. Sicer pa je združena z „gospodarskimi“ interesi pri teh društvi nemška nacionalna politika. Glupec bi bil, kdor bi tega ne umel ali vsaj posnel iz govorov, ki se govore na shodih in zborih „Südmarke“, njenih skupin in vseh enakih društev, zasnovanih med Nemci, raztresenimi med Slovenci, Čehi, raznih pokrajin itd.

Taaffe in Slovenci. Pod tem naslovom obsoja Celovški „Mir“ dosedanjo politiko osrednje vlade Dunajske. Pravi med drugim: „Na Koroškem skoro ne vemo za kako vrhovno, Dunajsko vlado; naj se nam godijo še take krivice, naj še toliko vpijemo in prosimo, do ministerskih ušes naše prošnje vendar ne pridejo; vlada se dela gluho in slepo, in nemško-liberalci vladajo v deželi z brezozirno samovlastjo. In če pogledamo na Štajersko in Primorsko, tudi tam ni dosti bolje.“ Pravi, da, če ne bo drugače, bo treba stopiti državnim poslancem v opozicijo. Méni, da nemško-liberalna stranka se ne bo mogla dolgo vzdržati, tudi če pride zopet na krmilo, to pa za to ne, ker bo ponavljala stare grehe. Vrh tega bi jim nasprotovali nemški antisemiti in nacionalci. Ako se pridružijo nemško-liberalni stranki Poljaki, razcepi se poljska stranka na konservativce in demokrate. Zato, sklepa „Mirov“ dopisnik, naj bi se slovenski poslanci preveč ne

bali Taaffejevega padca, ampak naj odločno na noge stopijo, „kajti naše stanje je nezno.“

b) Ostali slovanski svet.

Vladika Strossmayer je 8. sept. svečano praznoval štiridesetletnico svojega vladikovanja ali biskupovanja. Hrvaški listi so se ta dan, kakor ob odkritju Kačićevega spomenika, oblekli v krasne barve, ter je njih notranjost odgovarjala zunanji krasoti. Pa tudi ves slovanski svet se je s hvaležnostjo do previdnosti božje in s ponosom spominjal velikega slovanskega duha, s katerim se odlikuje vladika Strossmayer. Na Češkem so ga v mnogih občinah imenovali svojim častnim občanom. Krasne so besede, s katerimi so utemeljila razna starešinstva to odlikovanje. Znamenito Kačkovsko društvo, ki deluje literarno in kulturno med gališkimi Rusi in v občeh za avstrijske Ruse, je takisto imenovalo Strossmayerja svojim častnim članom. Glavno glasilo avstrijskih Rusov, „Черб. Прев.“ razpravlja v daljših člankih pomen dejatelja Strossmayerja. Kakor hrvaški listi, našteva in opisuje tudi to glasilo razna dela, razne čine Strossmayerjeve, s katerimi si je pridobil nesmrtnih zaslug za hrvaški narod, poudarja pa tudi pomen in imenitnost idej, katere prešinjajo Strossmayerja. Te ideje so ravno, ki so pridobile temu izvoljenemu vladiki slavno ime v kulturnem in osebnem slovanskem svetu. Te ideje so, zaradi katerih slovanski nasprotniki obrekujejo, črnijo, sovražijo ter celo do gmotne strani preganjajo neprestano Strossmayerja. On je že dolgo let mučenik svojih idej in načel. Na Vatikanskem koncilju je neustrašeno zagovarjal načela in nazore, kakor mu jih je narekovala vest nadpastirska. Tu že so ga nasprotniki, veliki cerkveni dostojanstveniki napadali celo nedostojno zaradi tega, da je govoril neustrašeno, kakor mu je velela skrbno izprašana in za resnico vedno nad vse občutna vest. Takrat je zaslovelo še posebe njegovo ime zaradi zgovornosti prve vrste. Kjer je videl napake, tam jih je tudi povedal, in to mu je nakopalo sovraštvo; ljubezen do celokupne Avstrije in ože svoje domovine mu je prizadejala najbritkejših ur. Toliko bolj ga Slovani spoštujejo, časté in proslavljajo. Vse Slovanstvo mu želi še dolgega srečnega življenja.

Kačićeveve slavnosti se je udeležilo veliko hrvaškega naroda, sosebno tudi inteligencije je došlo od vseh krajev. Množice je bilo na tisoče zbrane, došlo so tudi drugi Slovani. Navdušenje je bilo veliko; razni govorniki so imeli zanimive govore. Došlo je nenavadno veliko število brzobjavnih pozdravov ne samo iz hrvaških, ampak tudi drugih slovanskih krajev. Obirniše poročilo priobčimo prihodnjič; danes opozarjamo na spis našega lista, v katerem se označuje in razkriva pomen Kačićev sosebno za narod na široko. Hrvaški listi so vse govore in dogodke ob razkritju Kačićevega spomenika zabeležili ter še posebe spekulativno opisujejo stvari.

KNJIŽEVNOST.

Don Kišot iz la Manhe, vitez otožnega lica. Slovenski mladini prosto priredil Fr. Nedeljko. V Ljubljani,

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane letoletno 3 gld. 60 kr. pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo Fran Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.

1890. Založil Matija Gerber. Tiskala „Národna Tiskarna“. 80 str. s sliko v barvah. Cena 20 kr. V predgovoru pravi g. prirednik: „Ta prevedana izdava je veren posnetek celote in je namenjena zlasti mladini, zaradi katere je izpuščenih mnogo lepih novelistiških epizod, za tem prizorov, šal in izrazov, ki ji niso prikladni. G. Nedeljko rabi preprost, lahko umeven slog; zato bodo tudi radi čitali to knjižico. Slovenski pisatelj g. Fran Zakrajšek se je bil lotil v svoj čas Don Kišota Slovincem v celoti prelagati po izvirniku.“

Slovenski zemljepisni atlas, sosebno primeren raznovrstnim slovanskim šolam, namerja izdati g. Ivan Lapajne, šolski ravnatelj na Krškem, ter vabi vsespupno slovensko občinstvo na obilo naročbo prvega slovenskega šolskega atlanta, čegar cena bo 1 gld. Naročnine ni treba naprej pošiljati. Nadejamo se, da je gospod pisatelj porabil ona dela, ki imajo za slovanske zemlje in kraje prava slovanska imena. Teh del je danes priobčenih že mnogo, in so je sestavljali učenjaki slovanski prve vrste.

„Dejiny literatury slovenskij.“ Napisal Jaroslav Vlček. V Turč. Sv. Martine. Tlačou knih tlačiarskeho účastinárského spolku. Nákladom vlastným. 1890. Vel'ka oktáva. Strán 278 +10. Cena obeh delov 2 gld. Dobiva se v turč. sv. martinski tiskarni. To kritiško literarno delo pomenja med brati Slovaki novo dobo, ker takó ni še noben slovaški pisatelj ugloobil se v književnost lastnega naroda, kakor Vlček. Njega imenuje Svetozár Hurban Vajanský slovenskega (slovaškega) Bielinskega. Z veliko pohvalo pišejo o navedenem delu, kakor Slovaki, takó Čehoslovani v občeh, pa tudi drugi Slovani.

Na znanje „Russland seit Aufhebung der Leibeigenschaft“. Pod tem naslovom znano knjigo ima g. pisatelj učeni slovanski rojak, prof. dr. Fr. Celestin v Zagrebu še nekaj iztisov ter jo prodaje po 50 kr. in 10 kr. poštnine (namesto po 4 gld.).

Hrady a zámký české. Popisuje Aug. Sedláček, prof. při c. kr. reál. gymn. v Taboře. Ilustrují bratři Liebscherové, V. Brechler a V. Král z Dobré vody. Tiskem, a nakladom knihtiskarny Frant. Šimáčka v Praze. Cena sešitu 65 kr. Tega krasnega dela je dovršen del VII. s snopičem 128. in je začel izhajati del VIII., katerega je že izšlo 1—3 (zaporedno št. 129—131).

Русская Библиотека (Russkaja Biblioteka). Izšla sta skupno 8. in 9. zvezek za avgust in september t. l. Vsebina: Изкушение В. Бресовскаго. Потом Гусаръ А. С. Пушкина. (Iskušeniye V. Krestovskago. (Konec 33—133 str.) Potem: Gусар А. С. Пушкина. Pesem.) Velja to prekrasno izdanje celo leto za 12 snopičev 2 gld. 40 kr. Adresa: Izdateljstvo „Русской Библиотеки“ v Levovu, Bljacharskaja ul. št. 13.

Popravki k 16. št. „Slov. Sveta“. Str. 255 leva 7. vrsta zg. čitaj: „Ko bi se ne smatrali; str. 258 desna 16. v. zg.: zlitje nam. žitje; str. 263. leva 23. v. zdolej: ПАМ'ТНИКЪ nam. ПАМ'ТНИКЪ; str. 266 leva 31. v. spodej: nemškega nam. rimskega; ondi 16. v.: Slovtutnost nam. Slovatnost; str. 268 desna 4. v. sp. dohromady.

Opomnja. Izdajatelj „Slov. Sveta“ biva odslej: v Trstu, ulica Farneto št. 44.